

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра прикладної лінгвістики

На правах рукопису

ЛЕСИК БОГДАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

**СТВОРЕННЯ ПАРАЛЕЛЬНОГО КОРПУСУ
УКРАЇНСЬКИХ ВОЄННИХ ТВОРІВ ТА АНАЛІЗ ЇХ
ПЕРЕКЛАДІВ**

Спеціальність: 035.10 «Філологія» (Прикладна
лінгвістика)

Освітньо-професійна програма «Прикладна
лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика»
Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
ЗАСЄКІН СЕРГІЙ ВАСИЛЬОВИЧ,
професор кафедри прикладної лінгвістики,
доктор філологічних наук

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 5

засідання кафедри прикладної лінгвістики

від 03 грудня 2024 р.

Завідувач кафедри

() Берладин Ольга Богданівна

ЛУЦЬК – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ.....	6
1.1 Визначення та характеристика корпусної лінгвістики	6
1.2 Корпусна лінгвістика та поняття «корпус».....	7
1.3 Практичне використання корпусної лінгвістики.....	10
Висновки до розділу 1	12
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ	13
2.1 Загальна характеристика видів та методів письмового перекладу.....	13
2.2 Особливості й труднощі англо-українського перекладу	18
2.3 Підходи до перекладу художніх воєнних творів	23
Висновки до розділу 2	27
РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ПАРАЛЕЛЬНОГО КОРПУСУ УКРАЇНСЬКИХ ВОЄННИХ ТВОРІВ Й АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	29
3.1 Етапи створення паралельного корпусу	29
3.2 Аналіз використаних методів перекладу роману «Танго смерті» Юрія Винничука.....	36
3.3 Аналіз підходів до перекладу роману «Доця» Тамари Горіха Зерня ..	50
Висновки до розділу 3	67
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність дослідження паралельного корпусу українських воєнних творів та аналізу їх перекладів зумовлена сучасними викликами в перекладознавстві, зокрема, зростаючим інтересом до української воєнної літератури на міжнародному рівні. Використання корпусних технологій, як підкреслює М. Бейкер [53], відкриває нові можливості для дослідження перекладацьких стратегій, дозволяючи системно аналізувати великі обсяги текстів. Такі підходи є важливими для адекватної передачі культурно специфічних реалій, що особливо важливо в контексті воєнної літератури. О. Демецька також наголошує на необхідності глибокої адаптації текстів під час перекладу [13; 14], що має велике значення для збереження автентичності та стилістичних особливостей творів.

Зарубіжні дослідники, такі як Дж. Кетфорд [60] та Л. Венуті [98; 99], також звертають увагу на проблеми культурної адаптації під час перекладу, що є ключовим аспектом при роботі з воєнними текстами, насиченими специфічною лексикою та ідеологічним навантаженням. Таким чином, проблема вивчення перекладацьких стратегій у контексті української воєнної літератури є актуальною, що зумовило вибір теми нашого дослідження.

Мета дослідження полягає у створенні паралельного корпусу українських воєнних творів та детальному аналізі особливостей їх перекладу англійською з метою визначення ефективних методів та підходів до перекладу, що забезпечують збереження змістовних, стилістичних і культурних аспектів текстів.

Для досягнення мети роботи необхідно виконати такі **завдання**:

- 1) визначити теоретичні засади корпусної лінгвістики та її практичне застосування в перекладі, зокрема у створенні корпусів для воєнної літератури;
- 2) здійснити аналіз видів і методів письмового перекладу та особливостей перекладу художніх воєнних творів, зосередившись на англо-українських перекладах;

- 3) розробити етапи створення паралельного корпусу українських воєнних творів, включаючи методи аналізу та зіставлення перекладів;
- 4) проаналізувати переклад роману «Танго смерті» Юрія Винничука, визначивши використані перекладацькі стратегії та їх ефективність;
- 5) дослідити підходи до перекладу роману «Доця» Тамари Горіха Зерня, зосередившись на збереженні культурних та стилістичних особливостей тексту.

Об'єктом дослідження є процес перекладу українських воєнних творів англійською мовою та застосування корпусних технологій у перекладознавстві.

Предметом дослідження є особливості та методи перекладу воєнних художніх творів, зокрема роману «Танго смерті» Юрія Винничука та роману «Доця» Тамари Горіха Зерня, а також специфіка їх відтворення передачі в англомовному просторі через використання корпусного аналізу.

Наукова новизна дослідження полягає у створенні паралельного корпусу українських воєнних творів і детальному аналізі особливостей їх перекладу англійською мовою. Ця робота пропонує новий підхід до використання корпусної лінгвістики для вивчення перекладу літературних творів воєнного жанру, що дозволяє виявити закономірності та специфіку передачі культурно-національних реалій.

Методи дослідження включають аналіз теоретичних джерел з корпусної лінгвістики та перекладознавства, дистрибутивний аналіз для вивчення специфіки перекладу окремих мовних одиниць, а також компонентний аналіз для розгляду перекладу культурно-завантажених лексем. Основним методом дослідження став корпусний аналіз, який дозволив ідентифікувати мовні закономірності та специфічні перекладацькі рішення на основі порівняння оригінальних текстів і їх перекладів. Використання цього методу є ключовим для встановлення ефективних перекладацьких стратегій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування розробленого паралельного корпусу в подальших лінгвістичних і перекладознавчих дослідженнях. Корпусний аналіз надає перекладачам і

лінгвістам інструмент для глибшого розуміння специфіки перекладу українських воєнних текстів, що може бути корисним для професійної діяльності перекладачів, викладачів та студентів перекладознавства. Крім того, результати дослідження можуть бути впроваджені у викладання теорії та практики перекладу.

Структура роботи - робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу та додатків. Обсяг роботи - 81 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

1.1. Корпусна лінгвістика та поняття «корпус»

У сучасній лінгвістиці значна увага приділяється використанню корпусних технологій, які дозволяють систематично аналізувати великі обсяги текстових даних, забезпечуючи об'єктивність та точність досліджень. Корпусна лінгвістика, яка почала активно розвиватися з 1984 року, стала ключовим напрямком у вивченні мови завдяки можливості дослідження реальних мовних даних. Це відкрило нові горизонти для аналізу мовних структур, стилістичних особливостей, машинного перекладу та інших аспектів лінгвістичних досліджень [16].

Ч. Меєр зазначає, що корпусна лінгвістика відрізняється від інших підходів до вивчення мови, адже її основа – фактичні приклади вживання мовних елементів. Це дозволяє дослідникам аналізувати слова, фрази та мовні конструкції не на рівні теоретичних припущень, а на основі реальних даних, що підвищує надійність результатів досліджень [80; 96, с. 138-139].

Основними підходами в корпусній лінгвістиці є корпусно-базований та корпусно-керований аналіз, кожен з яких має свої переваги. Перший підхід дозволяє використовувати наявні корпуси для підтвердження або спростування теоретичних гіпотез, тоді як другий орієнтований на створення корпусів для дослідження нових мовних явищ. Обидва підходи сприяють розвитку нових теорій та інструментів для аналізу даних, що також позитивно впливає на якість автоматизованих перекладів та мовного навчання [97, с. 17].

Відповідно до сучасних підходів у лінгвістиці, важливим аспектом дослідження мови є використання реальних мовних даних, зібраних із природних текстів. Як зазначає О. Селіванова, аналіз мовленнєвого матеріалу, який репрезентує мовну систему, дозволяє глибше зрозуміти закономірності в мовленні. Таким чином, корпусна лінгвістика спрямована на вивчення мови за допомогою корпусів – спеціально створених текстових баз, що відображають

мовні явища та їхні варіації у природному мовленнєвому середовищі [45, с. 668].

Г. Войтко та Дж. Сінклер також акцентують увагу на тому, що корпусна лінгвістика виникла завдяки технологічному прогресу та є інструментом для аналізу великих обсягів текстів. Електронні корпуси, структуровані та розмічені з урахуванням філологічної компетенції, дозволяють здійснювати як кількісні, так і якісні дослідження. Це забезпечує можливість вирішувати різні завдання лінгвістичного характеру, такі як частотність вживання лексем або граматичних конструкцій, а також оцінювати структуру та стиль текстів [8, с. 209; 93, с. 171].

Значущість корпусної лінгвістики підтверджується її широким застосуванням у сучасних лінгвістичних дослідженнях. Наприклад, аналіз частотності лексичних одиниць допомагає виявити тенденції розвитку мови, а дослідження стилістичних особливостей сприяє глибшому розумінню семантичного навантаження текстів. Як підкреслює Т. МакЕнері, корпусна лінгвістика поєднує можливості кількісного та якісного аналізу, що робить її універсальним інструментом для вивчення мови [79, с. 75-77].

Отже, корпусна лінгвістика є ефективним методом вивчення мовної системи через аналіз даних реальних текстів. Вона сприяє виявленню закономірностей у мовленні, забезпечуючи точний і репрезентативний аналіз мовних явищ на різних рівнях.

1.2. Види корпусів й особливості їх складання

Сучасна лінгвістика значною мірою спирається на використання електронних корпусів для вирішення різноманітних дослідницьких завдань. Багатомовні корпуси являють собою великі текстові бази, структуровані й уніфіковані таким чином, щоб забезпечити філологічну компетентність досліджень. Крім того, такі корпуси об'єднують дані кількох мов і включають систему управління різними стилістичними й граматичними характеристиками,

що забезпечується спеціалізованими програмами для пошуку та аналізу. Corpus manager дозволяє користувачам здійснювати пошук, отримувати статистичні дані та виводити результати в зручній формі [12, с. 104-105].

Одномовні корпуси, такі як Brown Corpus чи British National Corpus, також мають важливе значення для лінгвістичних досліджень, проте вони орієнтовані лише на одну мову. Для того щоб такі корпуси були ефективними, вони мають включати додаткову лінгвістичну та екстралінгвістичну інформацію. Наприклад, важливу роль відіграє розмітка текстів, яка дозволяє ідентифікувати структурні елементи (глави, абзаци, речення) і мовні характеристики (лексика, граматики тощо). Такий підхід є необхідним для аналізу текстів різних стилів: художнього, публіцистичного чи наукового [12, с. 105].

Корпуси можуть класифікуватися за різними критеріями. Один із підходів включає поділ на корпуси, що охоплюють всю мову або певний період розвитку мови. Інший підхід базується на поділі корпусів за мовознавчими галузями, такими як жанр чи соціальні групи. Крім того, корпуси можуть розрізнятися за типами розмітки, зокрема морфологічною та синтаксичною. Наприклад, корпуси з синтаксичною розміткою включають також морфологічні характеристики лексичних одиниць, що дозволяє глибше аналізувати структуру мови [12, с. 105].

Незважаючи на різноманітність корпусів, наш основний інтерес зосереджений на паралельних корпусах, які дозволяють порівнювати тексти на різних мовах. Паралельні корпуси представляють собою важливий інструмент для проведення міжмовних досліджень. Вони складаються з оригінальних текстів та їхніх перекладів на інші мови, що дозволяє аналізувати особливості перекладу та порівнювати різні мовні системи. Одна з головних переваг паралельних корпусів полягає в їх здатності допомагати вивчати стилістичні й лексичні особливості обох мов. Це також дозволяє досліджувати трансформації, що відбуваються під час перекладу, а також стратегії, які

використовують перекладачі для передачі змісту та культурних особливостей [51, с. 230; 66, с. 112].

Важливу роль паралельні корпуси відіграють у перекладознавстві, де вони використовуються для оцінки якості перекладу та виявлення оптимальних підходів до передачі лексичних і граматичних одиниць. Вивчення перекладацьких рішень на основі таких корпусів дозволяє краще розуміти процес адаптації тексту під особливості цільової мови та культури. Окрім того, паралельні корпуси використовуються в автоматизованих системах перекладу для тренування алгоритмів і підвищення точності машинного перекладу. Вони надають можливість удосконалення технологій за рахунок перевірки різних варіантів перекладу і тестування нових підходів [90, с. 41].

Порівняння оригінальних текстів і їх перекладів у паралельних корпусах допомагає перекладачам та дослідникам краще зрозуміти вплив перекладацьких рішень на якість та відтворення смислу тексту в іншій мові. Такий аналіз сприяє вдосконаленню перекладу, розкриттю мовних та культурних особливостей між мовами, а також розвитку перекладознавства в цілому [73, с. 21].

С. Матвеева стверджує, що паралельні корпуси текстів є цінним інструментом у перекладознавстві, що відіграють значну роль у процесі перекладу та вивченні іноземних мов. Їх застосування дозволяє не лише аналізувати мовні одиниці та варіанти перекладу, але і здійснювати це з використанням широкого обсягу текстової та екстралінгвістичної інформації. Паралельні корпуси стають навчальним засобом, де студенти та перекладачі можуть вивчати методи та прийоми перекладу на конкретних прикладах, порівнюючи різні варіанти перекладу та аналізуючи їх у контексті оригінального тексту [35, с. 185].

Паралельні корпуси відкривають широкі можливості для вивчення перекладу та міжмовних відмінностей. З їхньою допомогою дослідники можуть систематично аналізувати та порівнювати різні варіанти перекладу, виявляти та

досліджувати проблеми перекладу, а також розробляти нові підходи до ефективного перекладу між мовами [52, с. 243].

Створення корпусів у лінгвістиці потребує ретельного технологічного підходу, що включає декілька етапів для забезпечення точності та ефективності аналізу мовного матеріалу. В. Жуковська пропонує чіткий процес складання корпусу, починаючи з вибору джерел для збору лінгвістичних даних. Джерела повинні бути публічно доступними [19, с. 85].

Другим важливим етапом є введення зібраних текстів у формат, який підтримується програмним забезпеченням для роботи з корпусами. Як правило, використовують простий текстовий формат (*.txt), який містить лише базові елементи – літери, пробіли та знаки пунктуації. Такий формат зручний для більшості корпусних менеджерів [19, с. 85-86].

Далі йде етап попередньої обробки текстів, що включає їх перевірку та редагування для усунення можливих помилок або невідповідностей. Важливою частиною цього процесу є метарозмітка, що надає додаткову інформацію про тексти, наприклад, авторство, рік видання та тематичну належність [19, с. 86].

Ключовим етапом є морфологічна розмітка, яку можна здійснити за допомогою інструментів на зразок CLAWS (Constituent Likelihood Automatic Word-tagging System), що спеціалізується на тегуванні частин мови. Таке тегування дозволяє класифікувати слова за їхніми граматичними категоріями, що є важливим для подальшого аналізу корпусу [19, с. 86-87].

Заключний етап передбачає конвертацію отриманих текстів у формат, сумісний з корпусним менеджером, що забезпечує багатоаспектний аналіз та швидкий пошук [19, с. 87].

Процес створення корпусу є складним і багатоступеневим, але водночас надзвичайно ефективним для лінгвістичних досліджень. Він забезпечує якісний аналіз мовних явищ, відкриваючи можливості для детального вивчення мови на різних рівнях.

1.3. Практичне використання корпусної лінгвістики

Електронні текстові корпуси є важливим ресурсом для перекладачів та лінгвістів, оскільки вони надають доступ до великої кількості автентичних матеріалів, що дозволяють аналізувати мовні явища та покращувати методики перекладу. Використання таких корпусів забезпечує можливість порівняння різних мовних систем і пошуку ефективних перекладацьких рішень. Програми-конкорданси, які використовуються для роботи з корпусами, дозволяють швидко знаходити необхідні приклади в текстах, аналізувати частотність вживання лексем або конструкцій, що значно полегшує роботу перекладачів [2, с. 10].

Крім того, у процесі використання корпусних технологій розвиваються різноманітні компетенції, необхідні для письмового перекладу. Це стосується як мовної компетентності, яка охоплює знання особливостей обох мов, так і текстотипологічної та інформаційно-технологічної компетенцій, що забезпечують розуміння стилістичних, жанрових та екстралінгвістичних аспектів текстів. Особливо важливою є білінгвальна компетенція, що передбачає вільне володіння обома мовами та здатність відтворювати зміст джерелового тексту відповідно до норм мови перекладу [2, с. 10].

Корпусна лінгвістика пропонує інноваційні методи для аналізу мови, базуючись на систематичному вивченні текстів у машинночитаному форматі. Н. Таценко наголошує, що цей підхід дозволяє отримати об'єктивну інформацію про особливості мовного вжитку, що є важливим для розвитку таких сфер, як машинний переклад, лінгвістичні дослідження та викладання мов [49, с. 179]. Одним із важливих практичних інструментів є конкорданси та словники, які допомагають дослідникам отримати точні дані про частотність і контекст використання слів і виразів. Такі інструменти є корисними для перекладачів, які отримують доступ до об'єктивних лексичних даних [37, с. 249].

Дослідження Д. Бібера демонструє, що корпусна лінгвістика, у поєднанні з аналізом прагматичних аспектів текстів, дозволяє ефективно вивчати наукові

тексти. Це підтверджує, що корпусні методи є корисними не лише для кількісного аналізу, але й для розуміння прагматичного контексту мовленнєвих особливостей, що особливо важливо для перекладу та інтерпретації [57].

Застосування корпусних технологій у перекладознавстві відкриває нові горизонти для дослідження мовних явищ на основі автентичних текстів, що значно підвищує якість як кількісного, так і якісного аналізу перекладу. Такі технології допомагають не лише виявляти стилістичні варіації та мовні особливості, але й досліджувати більш глибокі аспекти мовної структури та семантики. Це сприяє формуванню інноваційних підходів у перекладознавстві, дозволяючи перекладачам та дослідникам краще розуміти складні аспекти мовного впливу і передачі змісту у перекладі [73, с. 106; 97, с. 1].

Корпусна лінгвістика є ефективним інструментом у перекладознавстві, що дозволяє перекладачам і лінгвістам працювати з великими масивами автентичних текстів для глибокого аналізу мовних явищ. Завдяки використанню електронних корпусів стає можливим оперативне порівняння різних мовних систем, аналіз частотності лексичних одиниць та стилістичних варіацій, що сприяє покращенню перекладацьких рішень. Такий підхід дозволяє досліджувати не тільки поверхневі мовні особливості, але й глибокі семантичні та прагматичні аспекти тексту, що робить корпусну лінгвістику незамінною для сучасних досліджень та розвитку перекладу.

Висновки до розділу 1

Корпусна лінгвістика є важливим інструментом для дослідження реальних мовних даних, що дозволяє виявляти закономірності у вживанні мовних одиниць та надавати об'єктивні результати. Електронні корпуси, завдяки своїй структурованості та репрезентативності, дозволяють здійснювати комплексний аналіз як граматичних, так і лексичних аспектів мови. Види корпусів різняться залежно від поставлених завдань дослідження, включаючи багатомовні, одномовні та паралельні корпуси, кожен з яких відкриває нові можливості для лінгвістичних та перекладацьких досліджень. Крім того, процес

створення корпусів потребує технічної точності та належної підготовки даних, щоб забезпечити коректність і надійність отриманих результатів. Практичне застосування корпусних технологій підкреслює їхню ефективність для перекладознавства, зокрема у полегшенні пошуку перекладацьких рішень, аналізі частотності та стилістичних особливостей текстів, що робить корпусну лінгвістику незамінною у розвитку як теоретичних, так і практичних аспектів перекладу.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

2.1. Загальна характеристика видів та методів письмового перекладу

Художній переклад охоплює процес передачі літературних текстів, таких як романи, поезія та п'єси, іншими мовами. Проте деякі дослідники вважають більш точним вживати термін «переклад літератури», оскільки він стосується тільки художніх творів, на відміну від «літературного перекладу», який також може охоплювати наукову чи технічну літературу [54]. Незважаючи на це, дискусії навколо можливостей художнього перекладу тривають.

Дослідники продовжують сперечатися про те, чи можливий повноцінний художній переклад. З одного боку, дехто стверджує, що мова є невіддільною від культури, і щоб перекладати текст, перекладач має бути не лише двомовним, а й двокультурним, що робить переклад складним, а іноді й неможливим [91]. Однак інші дослідники вважають, що більшість мовних явищ є універсальними, і тому переклад можливий завдяки лінгвістичним «універсаліям». Вони наводять приклади успішних перекладів, які підтверджують можливість повноцінної передачі сенсу між культурами [94, с. 42].

Проте, застарілі підходи до перекладу поступаються місцем сучасним практикам, які безперервно розвиваються. Це підтверджує той факт, що сучасні

перекладацькі технології та методики значно покращили процес передачі культурних та мовних особливостей між різними мовами [63].

Художній переклад, як стверджує К. Ландерс, є одним із найскладніших типів перекладу, оскільки він вимагає від перекладача не лише передачі змісту, але й збереження унікальності й естетики оригіналу. Цей тип перекладу охоплює різні жанри, включаючи поезію та драму, що вимагає особливого підходу до передачі не лише референтного значення слів, але й їхнього емоційного ефекту [72]. Важливим аспектом художнього перекладу є здатність перекладача відчувати культуру і контекст оригіналу та передати це у мові перекладу, що робить переклад своєрідним творчим процесом [54].

Важливою складовою сучасного перекладознавства є поняття **адаптації**, яке викликає значні дискусії у науковій спільноті, особливо в контексті систематизації цього явища в українських і зарубіжних дослідженнях. Аналіз підходів В. Демецької вказує на низку прогалин у визначенні меж між адаптацією і перекладом та недостатню увагу до культурних факторів, що впливають на процес адаптації [15, с. 96]. Системний підхід, запропонований В. Демецькою, дозволяє встановити ієрархію методів аналізу тексту і дискурсу, що підкреслює важливість взаємозв'язку між адаптацією та перекладом [14, с. 1].

Адаптація в перекладі є однією з ключових процедур, яку перекладачі використовують для подолання культурних і мовних розбіжностей між оригіналом та перекладом. За визначенням Ж. Віне та Ж. Дарбельне, адаптація виступає як спосіб непрямого перекладу, що використовується в ситуаціях, коли прямий переклад не може забезпечити належного результату через значні відмінності між мовними та культурними системами вихідної та цільової мов. Цей підхід базується на застосуванні таких прийомів, як запозичення, кальки, транспозиція та модуляція, для досягнення адекватного відображення ситуації в тексті перекладу [цит. за 62, с. 71].

Водночас В. Радчук звертає увагу на те, що переклад сам по собі охоплює різноманітні трансформації, і термін «адаптація» може бути надмірним. На

його думку, застосування адаптації часто призводить до звуження лексико-граматичного складу тексту, що може спричинити втрату деяких важливих нюансів оригіналу [44, с. 61].

Попри це, важливо усвідомлювати, що рівень адаптації в кожному конкретному випадку може варіюватися в залежності від поставлених завдань і потреб цільової аудиторії. Н. Сопилук підкреслює, що лінгвокультурна адаптація має на меті збереження авторської концепції оригіналу, одночасно забезпечуючи зрозумілість тексту для цільової аудиторії. Адаптація не лише передбачає переклад тексту, але й творчий підхід, що спрямований на наближення вихідного тексту до іншого культурного та мовного середовища [47, с. 126].

Адаптація застосовується як для дорослих, так і для дитячої літератури, враховуючи специфічні потреби різних аудиторій. Наприклад, інтракультурна адаптація може бути необхідною для наближення тексту до конкретної аудиторії навіть у межах однієї культури, як це часто трапляється у випадку дитячої літератури, коли тексти адаптують для різних вікових груп [41, с. 195]. Однак, важливо, щоб цей процес не порушував основні ідеї та зміст оригіналу.

Як стверджує Т. Ананко, адаптація може включати вилучення або заміну лексичних елементів, які не є критично важливими для загального смислу тексту і можуть бути незрозумілими для цільової аудиторії [3, с. 3-4]. Дж. Бастін також додає, що адаптація є набором перекладних втручань, які створюють текст, що виглядає природно для цільової аудиторії і не сприймається як переклад [55, с. 10]. Такий підхід демонструє багатогранність процесу адаптації, який не обмежується лише мовними змінами, а включає і культурні, прагматичні аспекти.

Питання визначення та класифікації перекладацьких стратегій залишається дискусійним, оскільки дослідники інтерпретують термін «стратегія» по-різному залежно від галузі та контексту. Наприклад, Х. Крінгз [69] та В. Льоршер [76] розглядають стратегію перекладу як свідомі плани перекладача, спрямовані на вирішення певних проблем, що виникають під час

перекладу. У свою чергу, Т. Андрієнко характеризує стратегію як когнітивний механізм, що регулює діяльність перекладача та допомагає ефективно виконувати завдання перекладу [4, с. 58].

Ці визначення підкреслюють, що перекладацькі стратегії – це складні, усвідомлені дії, які залежать від розуміння перекладачем тексту та його можливостей щодо вирішення проблем, що виникають у процесі перекладу. А. Коен наголошує на важливості усвідомлення своїх дій під час перекладу, що дозволяє перекладачеві розрізнити стратегічні та нестратегічні процеси. Особливо це проявляється в художньому перекладі, де важливо передати не лише зміст тексту, але й відтворити авторський стиль, емоції та художні особливості [61].

Вибір стратегії перекладу залежить від ряду суб'єктивних і об'єктивних факторів. Особисті уподобання перекладача можуть значно впливати на цей вибір, однак не менш важливими є й об'єктивні умови, такі як цільова аудиторія перекладу, стан літературної системи, а також наявність попередніх перекладів певного твору. Ці фактори повинні бути збалансовані, щоб переклад був максимально ефективним та відповідав потребам цільової аудиторії [26, с. 33].

П. Ньюмарк запропонував класифікацію підходів до перекладу, ґрунтуючись на точності передавання змісту та рівні відповідності між оригіналом і перекладом. Він виділяє вісім основних стратегій, які перекладач може використовувати для роботи з художніми текстами: *вільний переклад*, *комунікативний переклад*, *дослівний та буквальний переклади*, *ідіоматичний переклад*, *адаптація*, *точний та семантичний переклади* [84]. Кожна з цих стратегій передбачає різний ступінь наближення до змісту оригіналу, від дослівного передавання значень до творчої інтерпретації.

Н. Ольховська розглядає перекладацькі стратегії з точки зору їхнього завдання: передача зрозумілого перекладачеві змісту, передача змісту, а не слів, або ж максимальна відповідність змісту оригіналу з акцентом на цілісність значення [40]. Це свідчить про те, що в перекладі завжди існує баланс між буквальним відтворенням тексту і глибинним передаванням його сенсу.

Сучасна теорія перекладу також акцентує увагу на культурних аспектах. Л. Венуті увів поняття «**доместикації**» та «**форенізації**» як ключових стратегій у перекладознавстві. Доместикація спрямована на адаптацію тексту до культурних норм мови перекладу, роблячи його зрозумілішим для цільової аудиторії. Форенізація, навпаки, зберігає культурні елементи оригіналу, дозволяючи читачеві зануритися в іншу культуру. Додатково існує стратегія нейтралізації, яка полягає в уникненні яскраво виражених культурних елементів обох мов, надаючи тексту універсальності [98, с. 240-244].

У перекладознавстві важливою є відмінність між перекладацькими стратегіями та тактиками, де перші визначають загальні напрями діяльності перекладача, а другі – конкретні дії в межах цих стратегій. Проте, це розмежування не завжди є однозначним, оскільки деякі тактики можуть бути застосовані в межах різних стратегій, і навпаки. Як зауважує О. Попова, тактики можуть бути адаптовані до різних стратегій залежно від вимог перекладу та специфіки тексту [43, с. 153]. Важливо також підкреслити, що успішний переклад не зводиться лише до передачі буквального змісту оригіналу, а має відтворювати і його глибинний сенс, емоційні відтінки. Вибір перекладацької стратегії залежить від того, наскільки вона забезпечує адекватність опису та пояснення, а також від того, чи досягає переклад бажаного ефекту [77].

Переклад художніх текстів, як підкреслює В. Карабан, вимагає особливого підходу, що передбачає використання різних **граматичних і лексичних трансформацій**. Граматичні трансформації, такі як поєднання або сегментація речень, додають динаміки та зберігають емоційне забарвлення тексту. Крім того, для забезпечення правильної побудови речень у цільовій мові можуть використовуватися додаткові граматичні елементи або, навпаки, опускання певних структур [25, с. 19-20].

Лексичні трансформації є важливим інструментом для точного передавання сенсу і стилю оригіналу. Використання таких прийомів, як словникові відповідники, транскодування, калькування та описовий переклад,

дозволяє передати культурні й контекстуальні особливості тексту. Як зазначає Т. Лук'янова, саме лексичні трансформації забезпечують можливість знайти оптимальні мовні засоби для відтворення контексту та емоційного наповнення, властивого оригіналу [33, с. 15-16].

Отже, ефективний письмовий переклад вимагає гнучкого підходу до використання стратегій і тактик, адаптованих до конкретного тексту, з метою збереження його стилістичних, семантичних та емоційних особливостей. Це сприяє досягненню високого рівня адекватності перекладу та створенню тексту, який відповідає нормам і очікуванням цільової аудиторії.

2.2. Особливості й труднощі англо-українського перекладу

Мова є одним із центральних елементів перекладу, адже вона не лише передає зміст, але й відображає та формує культурну ідентичність. Як зазначає Т. Горощенко, мова виконує дві важливі функції: відображення культури та її творення. У цьому контексті переклад стає актом міжкультурної комунікації, де перекладач виступає посередником між двома культурами, забезпечуючи коректне передання як змісту, так і культурних нюансів [34, с. 353].

Перекладач повинен володіти не лише знанням мови, але й бути обізнаним у культурних особливостях країни, з мови якої здійснюється переклад. Це дозволяє уникати міжкультурних непорозумінь, які можуть виникнути через різницю у традиціях, релігійних чи соціальних нормах [36, с. 178]. Адже елементи, що є цілком природними в одній культурі, можуть викликати непорозуміння або бути неприйнятними в іншій.

Міжкультурна комунікація, яка є основою процесу перекладу, часто стикається з викликами через культурні відмінності. Важливо, щоб учасники комунікації могли знайти спільну мову, що робить переклад ключовим засобом забезпечення взаєморозуміння між культурами. В цьому контексті, успіх перекладу залежить від здатності перекладача врахувати культурні відмінності, що дозволяє зробити повідомлення зрозумілим і привабливим для різних аудиторій, підвищуючи таким чином ефективність перекладу [6, с. 32].

Одним із найважливіших викликів перекладу художніх текстів є *збереження та адаптація культурних реалій*, що є невід'ємною частиною оригіналу. Перекладач повинен не лише передати зміст, але й зберегти культурні, історичні та соціальні особливості, які визначають контекст твору. Це охоплює передачу національних реалій, історичних подій, традицій та звичаїв, що формують унікальний культурний контекст тексту. Важливим завданням є знайти баланс між збереженням оригінальної культурної ідентичності та створенням зрозумілого для іншої аудиторії тексту [84, с. 2-3].

Переклад завжди супроводжується інтеркультурною взаємодією, оскільки різні культурні реалії мають суттєвий вплив на спосіб сприйняття та розуміння тексту. Як зазначає П. Ньюмарк, культура є частиною соціальної спадщини, яка передається через мову, що підкреслює необхідність врахування культурних аспектів під час перекладу [84, с. 94]. Це означає, що перекладач повинен не лише володіти мовною компетенцією, але й мати знання про культурний контекст, щоб передати точний зміст оригіналу.

Однією з основних проблем, з якими стикаються перекладачі, є явище *лакунарності* – це випадки, коли певні культурні або побутові реалії не мають прямого відповідника в мові перекладу. В таких ситуаціях перекладач має знайти спосіб інтерпретувати та адаптувати ці елементи, щоб передати їх якомога точніше. Це може стосуватися не лише окремих слів, а й цілих концепцій, які не мають еквівалента в іншій культурі [29, с. 56].

М. Бейкер виділяє три типи проблем, які виникають під час перекладу культурно специфічних елементів. По-перше, це ті випадки, коли певне поняття або явище взагалі не існує в культурі перекладу. По-друге, коли в цільовій мові немає прямого еквівалента для певного слова або виразу. По-третє, коли слово або вираз пов'язаний із певною культурою, її традиціями або середовищем, що значно ускладнює переклад [53]. Ці аспекти створюють суттєві труднощі для перекладачів, адже вони вимагають глибокого розуміння культурних контекстів і творчих рішень для збереження змісту оригіналу.

Як зазначає П. Зорівчак, реалії можуть представляти матеріальні чи духовні елементи культури, які є унікальними для певної етнічної групи або історичного періоду, і їхнє відтворення у перекладі вимагає врахування культурних контекстів [20; 21]. О. Кундзіч одним із перших у вітчизняному перекладознавстві вказав на важливість цього терміну, підкресливши складність передавання реалій через відсутність еквівалентів [32].

Основні труднощі під час перекладу таких елементів полягають у тому, що реалії можуть бути зовсім незнайомими для іншої культури. До них належать екзотизми, варваризми та етнокультурна лексика, що передає унікальні аспекти життя та побуту певного народу [1]. Зважаючи на це, перекладачі використовують різні методи, такі як транскрипція, транслітерація, калькування або описовий переклад, щоб максимально точно передати не лише зміст, але й культурні нюанси тексту [11, с. 342-343].

Квазіреалії, як частина безеквівалентної лексики, також викликають труднощі в перекладі через відсутність точних аналогів у мові перекладу. При цьому їх передача вимагає креативного підходу, оскільки перекладач має не лише знайти найбільш відповідне лексичне рішення, але й зберегти культурний колорит оригіналу [31, с. 76].

Проблеми з перекладом реалій відображають важливість розуміння культурних контекстів та специфічних аспектів життя народу, що особливо актуально під час перекладу художніх творів, де збереження атмосфери й колориту є одним із ключових завдань. Таким чином, переклад реалій потребує застосування гнучких перекладацьких рішень, які дозволять адекватно відтворити як смислове, так і культурне навантаження тексту [59, с. 11].

Культурні реалії поділяються на різні категорії, такі як географічні, історичні терміни, соціальні та культурні поняття. Вони відображають різні аспекти культури і суспільства, що потребують глибокого розуміння перекладачем. Переклад цих термінів вимагає не лише лінгвістичної адаптації, але й культурного переосмислення, що може бути складним завданням. Врахування інтеркультурних аспектів є критично важливим для забезпечення

точності, адекватності та збереження автентичності оригінального тексту [83, с. 210].

Культурні реалії є важливим елементом тексту, оскільки вони формують національний колорит та передають символічні й естетичні особливості. Їхня правильна передача під час перекладу сприяє адекватному сприйняттю тексту читачами іншої культури, зберігаючи автентичність оригіналу. Як зазначає О. Погрібна, збереження культурних реалій є важливим для передачі глибини змісту та тих нюансів, які роблять твір унікальним і зрозумілим для цільової аудиторії [42]. Відтворення таких елементів є викликом, особливо коли йдеться про реалії повсякденного життя, що можуть включати бренди, моделі автомобілів чи інші предмети, впізнавані в певній культурі. У таких випадках використання реальних назв у перекладі допомагає зберегти автентичність та зв'язок з оригінальним культурним контекстом [30, с. 36-37].

Процес **локалізації**, як визначає Localization Industry Standards Association (LISA), полягає в адаптації тексту для нових ринків з урахуванням мовних, культурних і технічних відмінностей. Локалізація вимагає не лише перекладу мовних елементів, а й адаптації змісту та структури продукту під місцевий контекст, що робить текст зрозумілим і прийнятним для іншої культури [75, с. 13]. У перекладі художніх творів цей підхід допомагає зберегти культурну автентичність оригіналу, адаптуючи його для нової аудиторії.

Під час англо-українського перекладу перекладачі часто стикаються з проблемою неповної еквівалентності між вихідною та цільовою мовами, що може призвести до неточностей або навіть до серйозних помилок у передачі змісту. Досвідчені перекладачі, добре знайомі як з мовними, так і культурними особливостями обох мов, здатні уникнути таких труднощів, забезпечуючи точну передачу не лише лексичного значення, але й культурних нюансів тексту [53]. Як зазначає К. Сегуїнот, здатність враховувати культурні аспекти оригінального тексту є ключем до успішного перекладу, оскільки неправильне розуміння культурного контексту може призвести до помилкових перекладацьких рішень [92].

Помилки можуть виникати через неточне розуміння структури тексту, специфіки аудиторії або культурних аспектів, що призводить до прагматичних та культурних помилок. Прагматичні помилки часто пов'язані з тим, що перекладачі не враховують специфіку своєї аудиторії, тоді як культурні помилки виникають у разі невдалого адаптування тексту до норм і конвенцій цільової культури [85, с. 75–76]. Наприклад, переклад назви фільму або твору може стати викликом через відмінності в культурних реаліях та специфічних подіях, які відображені у творі, що ускладнює точне передавання змісту та значення [89, с. 19].

Окрім культурних особливостей, серйозну проблему може становити правильне тлумачення ідіом та фразеологізмів. Буквальний переклад таких виразів може призвести до повного спотворення сенсу, як у випадку з англійським виразом «*kick the bucket*», який має переносне значення «померти», але може бути неправильно інтерпретований, якщо перекласти його дослівно [67, с. 106–107]. Також поширеними є помилки у передачі форм звертання, що впливають на відтворення стосунків між персонажами та змінюють їхній характер [89, с. 20–21].

У процесі перекладу з англійської на українську мову часто виникають труднощі через різницю у порядку слів та синтаксичні особливості цих мов. В англійській мові порядок слів здебільшого є фіксованим, що створює певні обмеження в побудові речень. Натомість українська мова має гнучкіший порядок слів завдяки граматичним закінченням, що дозволяє вільніше змінювати місцезнаходження слів у реченні для досягнення різних стилістичних та емоційних ефектів. Така гнучкість української мови надає перекладачам більше можливостей для акцентування певних частин повідомлення або передачі емоційного забарвлення [17, с. 128].

У художніх текстах, зокрема, мова персонажів, яка часто відображає спонтанність та емоційне напруження, може призводити до порушення традиційного порядку слів. Ці особливості спонтанного мовлення, на перший погляд, можуть здаватися простими для перекладу, але врахування контексту та

передачі емоційних відтінків вимагає від перекладача високого рівня компетентності. Це завдання стає особливо складним, коли потрібно передати глибинний сенс тексту, а не лише поверхневі мовні структури [64, с. 136].

Перестановка слів під час перекладу є важливим інструментом, що допомагає адаптувати текст до особливостей мови перекладу. Такий прийом дозволяє зберегти як граматичну структуру, так і смислове навантаження оригіналу. Це особливо актуально в художніх текстах, де перестановка слів може додати тексту емоційного або стилістичного забарвлення [27, с. 215]. Наприклад, в українській мові часто використовують перестановку слів для зміни інтонації або акцентування певних елементів, що може бути менш поширеним в англійській мові через її більш фіксований синтаксис [48, с. 109].

За В. Карабаном, перестановка мовних одиниць у перекладі – це не лише зміна їхнього місця в реченні, але й трансформація смислу, яка зберігає цілісність оригінального тексту, водночас адаптуючи його до цільової аудиторії [24, с. 188]. У процесі перекладу важливо не тільки дотримуватися граматичних норм мови перекладу, але й передати зміст, емоції та нюанси оригіналу.

Перекладач, працюючи над англо-українським перекладом, стикається з необхідністю адаптувати текст до різниць між мовами. Перестановка слів, зміна синтаксичних конструкцій і стилістичних прийомів вимагають від перекладача не тільки високої професійної майстерності, але й глибокого розуміння обох мов. Це дозволяє створити переклад, який не тільки відтворює оригінальний зміст, але й передає його емоційне та стилістичне багатство [5, с. 22-23].

Таким чином, особливості та труднощі англо-українського перекладу значною мірою зумовлені відмінностями у структурі мов, синтаксичних правилах та культурних контекстах. Однією з головних складнощів є адаптація культурно специфічних реалій, які не мають прямих еквівалентів у мові перекладу, що вимагає від перекладача творчого підходу та глибокого розуміння культурного контексту. Крім того, різний порядок слів в англійській та українській мовах ускладнює збереження як змістової, так і емоційної

складової оригіналу. Перекладачі часто змушені використовувати перестановки мовних елементів, щоб досягти природності та адекватності перекладу.

2.3. Підходи до перекладу художніх воєнних творів

У перекладі художніх творів, зокрема воєнних, важливим є усвідомлення особливої природи художнього дискурсу, який має здатність створювати багаторівневі значення. Як зазначає І. Фролова, літературний дискурс відрізняється від інших мовленнєвих жанрів своєю вторинністю, що передбачає його спрямованість на формування специфічного мовно-культурного простору, незалежного від об'єктивної реальності [50, с. 54]. У художньому тексті реалії можуть виконувати не тільки описову функцію, але й бути символами або метафорами, що значно поглиблює їхню семантичну сутність.

З огляду на це, перекладач має зберігати автентичність реалій, оскільки вони є важливим елементом для відтворення культурного контексту твору. О. Бурдейна наголошує, що реалії є невід'ємною частиною художнього дискурсу, відображаючи соціальні, естетичні та мовні оцінки різних соціальних груп, що формують основу для створення правдоподібної картини соціального середовища, в якому діють персонажі [7].

Так, успішний переклад воєнних художніх творів вимагає від перекладача здатності передати не лише зміст, але й створити атмосферу автентичності, зберігаючи етнокультурні особливості та багаточасові смисли, закладені в тексті.

У літературних творах реалії відіграють важливу роль у створенні атмосфери та формуванні глибшого зв'язку між вигаданим світом та реальністю читача. Вони виконують дві основні функції – референтну та індикативну. Перша полягає в побудові переконливого світу твору, що ґрунтується на елементах, знайомих читачеві, що дозволяє створити міст між вигаданим та реальним світами [70, с. 56]. Друга функція, індикативна, слугує інструментом

для характеристики тем, персонажів та соціокультурного середовища твору, підкреслюючи контекст, у якому відбуваються події [71, с. 108].

Ці функції реалій сприяють зануренню читача у світ твору, створюючи ілюзію реальності та передаючи культурні, історичні й соціальні аспекти. Особливе значення мають культурні реалії, які відображають систему цінностей та традицій певної культури, допомагаючи читачеві зрозуміти світогляд і спосіб життя персонажів [83, с. 210]. Наприклад, культурно специфічні деталі, такі як традиції або система вимірювання часу, надають тексту автентичності та допомагають передати культурний колорит.

Крім того, реалії у художніх творах мають кілька інших важливих функцій. Вони допомагають відтворити національний колорит та історичний дух епохи, а також надають естетичного значення звичайним предметам, перетворюючи їх на символічні елементи, що розкривають глибинний підтекст твору [32]. Це підкреслює важливість їхнього точного передання у перекладі, оскільки реалії відображають важливі елементи культурного середовища та впливають на сприйняття читачем подій та персонажів.

Для перекладача воєнних художніх творів особливо складним є завдання зберегти ці реалії, оскільки вони допомагають передати не лише сюжет, але й специфіку воєнного часу, національних традицій і культурного середовища. Перекладач має знайти баланс між передачею автентичності та адаптацією тексту для іншої культури, що часто потребує творчих рішень і детального знання як мовних, так і культурних аспектів [78, с. 288].

Як зазначає Р. Леппіхалме, кожна культура має своє бачення та називання реальності, що ускладнює процес перекладу. Наприклад, навіть природні явища можуть мати різну кількість слів для їх опису в різних мовах, що підкреслює значення культурного контексту у перекладі [74, с. 139].

Для вирішення цих викликів перекладачі використовують низку стратегій. Однією з них є збереження, яке передбачає залишення культурного терміну без змін або використання запозичень з мови оригіналу. Такий підхід особливо корисний, коли у цільовій мові немає еквівалента для певного поняття

[53, с. 47]. Запозичення, своєю чергою, може бути чистим або натуралізованим, залежно від того, чи адаптується слово до морфологічних норм цільової мови [95, с. 103].

Іншим поширеним підходом є дослівний переклад, коли структура вихідного тексту переноситься на цільовий текст без змін. Однак це може призводити до втрати ідіоматичних або культурних особливостей [82, с. 89]. У таких випадках використовується доповнення – стратегія, яка дозволяє додавати пояснення або інформацію у вигляді виносок, щоб зробити текст зрозумілим для цільової аудиторії [58, с. 47].

Культурна еквівалентність є ще однією важливою стратегією, яка полягає у заміні культурних реалій оригіналу на відповідні реалії цільової мови, що дозволяє зберегти функціональність тексту. Це дає можливість читачам сприймати текст з урахуванням власної культури [87, с. 6]. Іноді перекладачі вдаються до узагальнення, використовуючи більш загальні терміни замість специфічних, щоб уникнути непорозумінь або втрати змісту [82, с. 93].

У випадках, коли реалії не можуть бути передані, перекладач може вдаватися до упуцнення, уникаючи передачі окремих елементів, які не мають значення для розуміння тексту [58, с. 47]. Однак, іноді перекладач комбінує кілька стратегій, що дозволяє вирішити складні випадки перекладу та зберегти як зміст, так і стиль оригіналу [84, с. 91].

Вибір стратегії залежить від складності тексту та культурного контексту. Перекладачі можуть використовувати стратегії автоматично у звичайних ситуаціях, але складні тексти вимагають свідомого підходу до перекладу, що забезпечує точність передачі смислових та культурних аспектів [76, с. 76].

Під час перекладу художніх текстів, зокрема воєнної тематики, перекладачі часто використовують дві основні стратегії: одомашнення і форенізація. Одомашнення передбачає адаптацію тексту до культурних особливостей цільової аудиторії, роблячи його доступнішим для читача. Це може спростити сприйняття твору, проте іноді втрачаються культурно-специфічні деталі оригіналу. Форенізація, навпаки, націлена на збереження

оригінальної культурної ідентичності, навіть якщо це ускладнює сприйняття тексту читачем іншої культури [21]. Такий підхід допомагає передати автентичність і унікальність твору, але може вимагати від читача більших зусиль для розуміння культурного контексту. Л. Венуті наголошує на важливості форенізації, підкреслюючи, що переклад має відображати чужорідність оригінальної культури, а не маскувати її під місцеву [99].

Крім вибору між одомашненням і форенізацією, перекладачі можуть використовувати різні способи передачі культурних реалій у тексті. Наприклад, конкретизація й узагальнення дозволяють адаптувати абстрактні або конкретні поняття до потреб цільової аудиторії. Дослівний і описовий переклад пропонують різні підходи: перший акцентує на збереженні лексичної близькості до оригіналу, тоді як другий надає додаткові пояснення для кращого розуміння тексту. Інші методи, такі як семантичний розвиток і контекстуальна заміна, передбачають глибшу адаптацію тексту до мовних і культурних норм цільової аудиторії [38].

Підсумовуючи, можна зазначити, що переклад воєнних текстів є складним процесом, який вимагає від перекладача збереження балансу між точністю передачі змісту та культурною автентичністю оригіналу. Стратегії одомашнення та форенізації відіграють ключову роль у виборі підходу до перекладу, залежно від того, наскільки перекладач прагне адаптувати текст до культурних особливостей читача або зберегти культурно-специфічні реалії оригіналу. Кожна зі стратегій має свої переваги та недоліки, що вимагає від перекладача усвідомленого і творчого підходу до кожного тексту. Особливо важливо зберігати реалії, які відображають історичний і культурний контекст, адже це дозволяє глибше розкрити задум автора і зробити переклад максимально автентичним і переконливим для читача.

Висновки до розділу 2

Основним викликом художнього перекладу є не лише точна передача змісту оригіналу, але й збереження культурних, історичних та емоційних

аспектів тексту, які часто виявляються тісно пов'язаними з реаліями певної культури. Важливість адаптації культурно-специфічних елементів є однією з ключових проблем перекладу воєнних творів. Під час їх перекладу особливу увагу слід приділяти передачі реалій, оскільки вони не тільки відображають історичний контекст, але й формують атмосферу твору, що має суттєвий вплив на його сприйняття читачами.

Особливості синтаксису, порядку слів та граматичних конструкцій англійської та української мов зумовлюють необхідність застосування різноманітних трансформацій, таких як перестановки, калькування та описовий переклад. Важливо не лише забезпечити точність у передачі змісту, але й зберегти емоційну та стилістичну цілісність оригінального тексту, що є складним завданням, особливо коли йдеться про воєнні твори з їх специфічним культурним і національним колоритом.

Аналіз перекладацьких стратегій, таких як одомашнення та форенізація, показує, що перекладач завжди перебуває перед вибором: адаптувати текст до культури реципієнта або залишити його культурні елементи автентичними, зберігаючи унікальність оригіналу. Обидва підходи мають свої переваги й недоліки, і вибір між ними залежить від жанру твору, його цільової аудиторії та характеру самого тексту.

РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ПАРАЛЕЛЬНОГО КОРПУСУ УКРАЇНСЬКИХ ВОЄННИХ ТВОРІВ Й АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

3.1. Етапи створення паралельного корпусу

Створення паралельного корпусу є важливим етапом у перекладознавстві, оскільки це дозволяє дослідникам порівнювати тексти оригіналу та перекладу, аналізувати мовні конструкції, синтаксис, стилістичні особливості та способи передачі культурних реалій. У цьому підрозділі розглянемо детальний процес створення паралельного корпусу на основі українських воєнних творів, зокрема «Танго смерті» Юрія Винничука та «Доця» Тамари Горіха Зерня, а також їхніх англомовних перекладів.

Перший етап створення паралельного корпусу полягає в ретельній підготовці текстів оригіналу та перекладів, що є критично важливим для точності та якості подальшого аналізу. Підготовка текстів включає кілька важливих кроків, таких як сканування паперових версій, конвертація тексту у зручний формат для обробки, стандартизація, а також попередня перевірка змісту. Ці дії забезпечують можливість автоматизованого вирівнювання текстів та збереження їхньої точності.

Оригінальний текст роману Юрія Винничука «Танго смерті» був доступний тільки у друкованому вигляді. Важливим початковим етапом було відсканувати весь текст роману за допомогою програмного забезпечення для оптичного розпізнавання символів (OCR – Optical Character Recognition). Цей метод дозволяє перетворити відскановані зображення сторінок у редагований текстовий формат, що значно полегшує подальшу обробку.

Процес сканування включав:

- 1) Підготовку паперової версії тексту. Це передбачало вибір належних параметрів сканування для забезпечення якості зображень, таких як роздільна здатність та чіткість, щоб уникнути помилок під час OCR.

2) Розпізнавання тексту за допомогою OCR. На цьому етапі використовувалася спеціальна програма, а саме ABBYY FineReader, що дозволяє зчитувати текст з відсканованих сторінок і конвертувати його у формат .txt.

Після завершення процесу OCR текст роману був конвертований у формат, зручний для редагування та подальшого вирівнювання.

Для подальшого використання корпусу, як текстів оригіналу, так і перекладу, необхідно було конвертувати їх у формати, що легко обробляються програмами для корпусного аналізу. Найбільш зручними для цього є текстові файли формату .txt або .xml, які дозволяють зберігати структуру тексту, розділення на абзаци та речення.

Переклади «Танго смерті» та «Доці» було отримано у форматі PDF, що є поширеним форматом для зберігання електронних книг, проте він не є оптимальним для автоматизованого аналізу текстів. PDF часто містить елементи форматування, які не можуть бути автоматично розпізнані як текст (наприклад, нумерація сторінок, колонтитули, малюнки або спеціальні символи). Тому, наступним кроком було конвертувати ці PDF-файли у формат .txt для подальшої роботи з ними.

Процес конвертації PDF-файлів у текстовий формат включав кілька етапів:

1) Конвертацію PDF у текстовий формат. За допомогою онлайн-конвертерів, які дозволяють отримати вихідний текст з PDF-документу.

2) Очищення тексту від зайвих елементів. Після конвертації з PDF можуть залишитися непотрібні символи, порожні рядки або зайві пробіли. Ці елементи були видалені вручну та за допомогою автоматизованих функцій у MS Word.

3) Перевірку коректності конвертації. На цьому етапі важливо було впевнитись, що всі речення та абзаци залишилися цілими і зберегли початковий зміст.

Після отримання та конвертації текстів важливо було перевірити відповідність між оригіналом і перекладом. Це особливо важливо, оскільки деякі елементи перекладу могли бути видалені, переформульовані або додані перекладачем для адаптації до іншої культури. Також могли бути різниці в розбивці на абзаци або речення, що впливає на вирівнювання корпусу.

Після конвертації текстів необхідно їх уніфікувати, виправивши всі технічні розбіжності, що можуть виникати в результаті конвертації з PDF. Зокрема, важливо звернути увагу на правильне використання пунктуації, особливості відображення апострофів, лапок, тире тощо. Для відповідності стилістичним нормам та полегшення аналізу слід привести ці елементи до єдиного стандарту. Додатково, треба перевірити правильність пробілів, які можуть бути некоректно розташовані внаслідок конвертації текстів.

Ключовим етапом створення паралельного корпусу є сегментація текстів. Сегментація полягає в розбитті тексту на окремі одиниці для подальшого вирівнювання оригіналу та перекладу. Найчастіше це речення або абзаци, які відповідають один одному в оригіналі та перекладі.

Процес розбиття текстів на речення здійснювався за допомогою автоматизованих засобів. Зокрема, програма MS Word дозволила застосувати функцію автозаміни для визначення кінців речень за допомогою розділових знаків (крапка, знак питання, знак оклику). Кожне речення автоматично переносилось на новий рядок, що полегшує подальше вирівнювання текстів. Проте після була необхідна ручна перевірка, оскільки автоматичний поділ не дав задовільний результат.

Щодо абзців, то тут використовувався принцип збереження порожнього рядка між абзацами, що дозволяє чітко ідентифікувати початок та кінець кожного абзацу у тексті. Це є важливим, оскільки вирівнювання абзців також дозволяє перекладачам аналізувати контекст та відповідність між більшими структурними одиницями тексту.

Після сегментації текстів їх було необхідно вирівняти, щоб забезпечити відповідність між оригінальним і перекладеним текстами. Для цього

використовуються спеціальні програми, які підтримують паралельне вирівнювання текстів. Однією з таких програм є InterText, яка була використана у нашому дослідженні.

Програма InterText дозволяє користувачу завантажувати тексти у форматі .txt або .xml і автоматично вирівнювати їх на рівні речень чи абзаців. У нашому дослідженні було використано версію InterText Editor, яка надає більше можливостей для редагування та ручної корекції відповідностей між текстами.

Після завантаження текстів у програму ми побачили їх у вигляді двох колонок: зліва – текст оригіналу, справа – переклад. Автоматичне вирівнювання відбулося на основі розбиття на речення. Проте, необхідно було вручну перевірити відповідність, оскільки не всі речення у перекладі чітко відповідають реченням в оригіналі. Наприклад, одне речення в оригіналі могло бути розбите на два або більше речень у перекладі, або навпаки – кілька речень в оригіналі могли бути об'єднані в одному реченні перекладу. Особливо яскраво це проявлялось у випадку «Танго смерті», оскільки речення в оригіналі були дуже довгі. Одне речення могло формувати цілий абзац, що не властиво англійській мові.

Під час вирівнювання часто виникають ситуації, коли речення оригіналу не співпадають з реченнями у перекладі. У таких випадках використовуються функції поділу або об'єднання речень. Якщо виявляється, що одне речення в оригіналі розбите на два у перекладі, ми можемо скористатися функцією об'єднання, яка дозволяє зберегти логічну послідовність тексту (див. Рис. 3.1). Аналогічно, коли одному реченню оригіналу відповідає кілька речень перекладу, використовується функція поділу речення.

10	» І, може, у неї теж нема ні сім'ї, ні дітей.	» Perhaps she also is without a family or children.	
11	» Вона затримується допізна на роботі, паля свої вітражі, малює, пече хліб чи розв'язує контрольні з учнями.	» Like me, she stays late at work, making her stainedglass pieces; maybe she paints, bakes bread, or does tests with her students.	
12	» Або геть нічого не робить, а отримує рокіти (ше одне чудесне слово).	» Perhaps she's not doing anything at all, and is	
13	» Вона сьогодні скчала з Інтернету рецепт шоколадного торта. І стоїть над помадкою, помішує какао з маслом, не знаючи, що її усталений загнаний світ розлетівся на друзки.	» Today, she has down- loaded a chocolate cake the cocoa with butter, not suspecting that her es	ixing pieces.
14	» Це як радіація.	» It is like radiation.	
15	» Ти її не бачиш, не відчуваєш на смак, тільки в повітрі витає прозоре, і тобі краще випити йоду або тікати, доки не пізно.	» You cannot see it; you cannot smell or taste it either drink iodine, or run away before it is too	l to
16	» Я б запитала свою невідому подругу з Антверпена — слухай, а тобі є куди тікати?	» I would ask my unknown friend in Antwerp -	
17	» Подивися уважно і подумай, де твої гроші та документи, де сумка з найціннішими речами, яку ти зможеш вивести на собі.	» Have a look, and then have a think where you as many valuable things as you can carry.	with
18	» Серед найцінніших речей має бути сухай і дві банки тушонки, аптечка з налбуфіном, ліхтар із запасом батарейок, хороший ніж і зміна білизни.	» Among your most precious valuables, make s of morphine, a torch with extra batteries, a goo	doses
19	» Запиши контакти людей, у яких ти зможеш пожити, і намалюй стежки, якими будеш виходити.	» Write down the contacts of any people you st you are going to take. '	ons that
20	» Якщо ж раптом ти захочеш залишитися, з різних причин, але переважно через власну наївність, якщо ти не наважишся покинути свою майстерню, покалієш собаку чи сусідку — зрештою, у тебе може бути сотня причин залишитися,— то тобі доведеться змінитися.	» If you suddenly decide that you want to stay, naivety - say, you cannot stand to leave your workshop; you feel sorry for your dog, or your neighbour; after all, there might be a hundred reasons why you would want to stay - you are going to have to change.	ti
21	» Щоб вижити, тобі доведеться померти.	» In order to survive, that person you know as you will have to die.	
22	» Ось дім твій згорів.	» Behold!	

Рисунок 3.1. Об'єднання елементів у програмі

Також можливі випадки, коли перекладене речення не містить частини змісту оригінального тексту або додано нову інформацію. У таких ситуаціях важливо уважно перевіряти кожен фрагмент тексту, щоб зрозуміти, наскільки ці зміни впливають на зміст. Інструменти програми дозволяють вносити виправлення, забезпечуючи точну відповідність між оригіналом та перекладом. Наприклад, можна переміщати текст (див. Рис. 3.2).

8	» А кінець полягає в тому, що я жива.	» And the end is that I am alive.	
9	» Я б поховала це в собі, правда. Якби не думка, що десь в Антверпені (чудова назва, люблю, як вона перекохується на язичі тугеньким аблучком) або у Мадриді, або, скажімо, у Києві чи Вінниці, живе така сама тридцятилітня жінка.	» I could have buried this within me, to tell the truth; if it were not for the thought that maybe somewhere in Antwerp (lovely name, I adore the way it rolls off the tongue) or maybe in Madrid, or, we could even say in Kyiv or Vinnytsia, lives a certain thirty-year old woman like me.	
10	» І, може, у неї теж нема ні сім'ї, ні дітей.	» Perhaps she also is without a family or children.	
11	» Вона затримується допізна на роботі, паяє свої вітражі, малює, пече хліб чи розв'язує контрольні з учнями.	» Like me, she stays late at work, making her stainedglass pieces; maybe she paints, bakes bread, or does tests with her students.	
12	» Або геть нічого не робить, а отримує роялті (іше одне чудесне слово).	» Perhaps she's not doing anything at all, and is living off some royalties (another great word).	
13	» Вона сьогодні склала з Інтернету репетт шоколадного торта. І стоїть над помадкою, помішує какао з маслом, не знаючи, що її усталений загнаний світ розлетівся на друзки.	» Today, she has down-loaded a chocolate cake recipe from the internet and stands over the batter, mixing the cocoa with butter, not suspecting that her established, cosy world has already shattered into little pieces.	
14	» Це як радіація.	» It is like radiation.	
15	» Ти її не бачиш, не відчуваєш на смак, тільки в повітрі витає прозоре, і тобі краще випити йоду або тикати, доки не пізно.	» You cannot see it; you cannot smell or taste it; it floats, transparent in the air; and you would do well to either drink iodine, or run away before it is too late.	
16	» Я б запитала свою невідому подругу з Антверпена — слухай, а тобі є куди тикати?	» I would ask my unknown friend in Antwerp - Listen, do you have	
17	» Подивися уважно і подумай, де твої гроші та документи, де сумка з найціннішими речами, яку ти зможеш винести на собі.	» Have a look, and then have a think where your money and docu as many valuable things as you can carry.	
18	» Серед найцінніших речей має бути сухпай і дві банки тушонки, аптечка з налбуфіном, ліхтар із запасом батарейок, хороший ніж і зміна білизни.	» Among your most precious valuables, make sure you have two t of morphine, a torch with extra batteries, a good knife, and a chan	
19	» Запиши контакти людей, у яких ти зможеш пожити, і намалюй стежки, якими будеш виходити.	» Write down the contacts of any people you could stay with, and you are going to take. '	
20	» Якщо ж раптом ти замочеш залишитися, з різних причин, але переважно через власну наївність, якщо ти не навчисися покинути свою майстерню, покласти собаку чи сусідку — зрештою, у тебе може бути сотня причин залишитися,— то тобі доведеться змінитися.	» If you suddenly decide that you want to stay, whatever the reason; naivety - say, you cannot stand to leave your workshop; you feel s all, there might be a hundred reasons why you would want to stay	
21	» Щоб вижити, тобі доведеться померти.	» In order to survive, that person you know as you will have to di	
22	» Ось дім твій згорів.	» Behold!	
23		» Your house has burnt down.	

Рисунок 3.2. Процес переміщення тексту у програмі

Після завершення процесу вирівнювання, наступним важливим кроком є збереження корпусу. Для цього програма InterText пропонує кілька форматів експорту, найпопулярнішими з яких є .xml та .tmx (Translation Memory eXchange). Формат .xml забезпечує збереження всіх відповідностей між оригінальними та перекладеними текстами, а також дозволяє легко інтегрувати корпус у подальший аналіз або використання в інших системах.

Формат .tmx є стандартом для збереження відповідностей між текстами, що дозволяє використовувати його у різних системах перекладу. Це є особливо корисним для подальшого аналізу перекладів або використання корпусу як бази даних для машинного перекладу.

Після завершення процесу вирівнювання та збереження корпусу в необхідних форматах (таких як .xml та .tmx, також тексти було збережено у .txt) наступним ключовим етапом є завантаження паралельного корпусу текстів в одну із найпотужніших платформ для аналізу корпусних даних – Sketch Engine.

Ця система широко використовується для лінгвістичного аналізу та забезпечує всі необхідні інструменти для ефективного дослідження великих масивів тексту, включно з порівнянням оригіналу та його перекладу.

Перш ніж безпосередньо завантажити тексти в Sketch Engine, важливо було пересвідчитись, що файли відповідають вимогам платформи. Sketch Engine підтримує різні формати для завантаження, включаючи XML, TMX, а також TXT із спеціальною розміткою. Формат TXT був обраний для збереження паралельного корпусу через його гнучкість і здатність описувати структуровані дані. Щоб переконатися, що корпуси відповідають вимогам платформи Sketch Engine, було виконано наступні етапи підготовки:

- 1) Створення нового корпусу. На першому етапі необхідно створити новий проект для завантаження текстів. У Sketch Engine це виконується через розділ "Create New Corpus". Користувач може надати ім'я проєкту та обрати тип корпусу. Для нашого дослідження було обрано опцію "Parallel Corpus", що дозволяє аналізувати оригінальні та перекладені тексти одночасно.

- 2) Завантаження TXT-файлів. Після створення проєкту, ми перейшли до завантаження підготовлених TXT-файлів. Sketch Engine підтримує цей формат, що дозволило нам завантажити файли з вирівняними реченнями без необхідності додаткової обробки. Файли з паралельними корпусами для «Танго смерті» та «Доці» були завантажені безпосередньо в проєкт, кожен текст у відповідній мовній версії.

- 3) Вказання мови оригіналу та перекладу. Однією з важливих особливостей при створенні паралельного корпусу є правильне зазначення мов. Для кожного тексту у Sketch Engine необхідно зазначити вихідну та цільову мову, що дозволить системі правильно обробляти дані під час аналізу. У нашому випадку ми обрали українську мову для оригіналу («Танго смерті» та «Доця») та англійську мову для їхніх перекладів (див. Рис. 3.3).

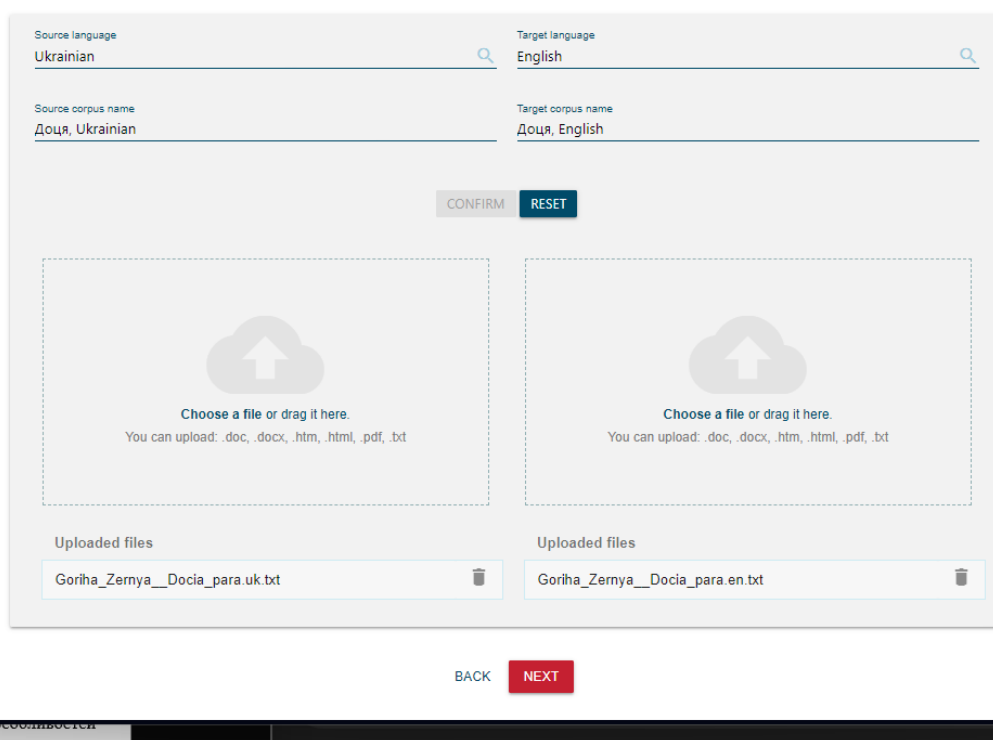

Рис. 3.3. Створення паралельного корпусу в Sketch Engine

4) Створення та індексація корпусу. Після завантаження файлів та зазначення мов, Sketch Engine автоматично створює корпус і починає індексацію. Цей процес займає деякий час залежно від обсягу тексту. Індексація дозволяє системі створити структуру для швидкого пошуку та порівняння текстів. У нашому випадку, обидва романи було успішно проіндексовано, що дало змогу розпочати лінгвістичний аналіз.

5) Перевірка та верифікація корпусу. Після завершення індексації ми виконали верифікацію корпусу, щоб переконатися, що всі тексти вирівняні правильно і відповідають один одному. Sketch Engine надає інструменти для перевірки відповідностей між реченнями оригіналу та перекладу, що дозволяє виявити можливі помилки у вирівнюванні та виправити їх.

Після завантаження паралельного корпусу в Sketch Engine ми отримали доступ до різноманітних інструментів для лінгвістичного аналізу, які стали основою для дослідження методів перекладу у творах «Танго смерті» Юрія Винничука та «Доця» Тамари Горіха Зерня. Один із найважливіших інструментів, який було застосовано, є Wordlist. Цей інструмент дозволив ідентифікувати та виділити ключові слова та реалії в оригінальних текстах.

Зокрема, ми звертали увагу на культурно-специфічні слова, воєнну термінологію та інші елементи, що є важливими для контексту та змісту оригінальних творів. Завдяки використанню Wordlist ми змогли скласти список таких термінів, що стали основою для подальшого аналізу.

Після цього ми використовували інструмент Parallel Concordance для детального аналізу того, як ці ключові слова та реалії були передані в англійських перекладах. Parallel Concordance дозволив нам побачити всі контексти вживання певного слова в оригіналі та його переклад у паралельному тексті. Це було особливо корисним для вивчення, як саме перекладачі вирішували питання передачі культурно специфічних елементів, таких як назви місць, історичні події, символи та ідеологічні поняття, у контексті воєнної тематики.

Також за допомогою цього інструменту ми дослідили стилістичні відмінності між оригіналом і перекладом, зокрема ті моменти, коли перекладачі вдавалися до конкретних методів перекладу, таких як калькування, адаптація або описовий переклад. Це дозволило зробити висновки щодо того, наскільки перекладачі зберігали або адаптували культурні та історичні елементи для англійської аудиторії. Важливо було з'ясувати, чи відбувалася значна трансформація реалій та як це вплинуло на загальне сприйняття творів в іншомовному середовищі.

3.2. Аналіз використаних методів перекладу роману «Танго смерті» Юрія Винничука

Роман Юрія Винничука «Танго смерті» є складним текстом для перекладу через велику кількість історичних, культурних та етнолінгвістичних реалій, які потребують уважного підходу до перекладу. Особливою проблематикою цього роману є використання специфічних лексичних одиниць, що мають глибокий зв'язок із культурно-національними питаннями, релігійною належністю та історичною пам'яттю. Однією з таких одиниць є слово «жидівка», яке в

контексті роману виступає не лише як етнічна чи релігійна позначка, але й містить значне емоційне та історичне навантаження. Розгляд цього слова у перекладі є особливо важливим з огляду на контекст військового перекладу, оскільки цей термін у тексті набуває специфічного значення, відображаючи історичні стосунки між різними національними групами в часи воєнних конфліктів.

Переклад слова «жидівка» у романі «Танго смерті» здійснюється з використанням різних перекладацьких стратегій залежно від контексту. У реченні «*Та ж я бідна жидівка, маю хорого чоловіка і самі цуреси [100]*» перекладач обрав стратегію генералізації використавши фразу «*I'm a poor Jewish woman [105]*». Використання загальноживаного англійського слова *Jewish* у цьому випадку дозволяє уникнути потенційних негативних конотацій, характерних для українського терміну «жидівка», що може мати в окремих контекстах зневажливий характер. Дослівний переклад тут слугує для збереження семантичної нейтральності та забезпечує культурно відповідну передачу змісту.

У прикладі «*Рута була вихрещеною, ба навіть зукраїнізованою жидівкою [100]*», застосовано стратегію генералізації, де «*she was a Ukrainianized Jewish girl [105]*» передає основний зміст, зберігаючи центральну ідею національної та релігійної асиміляції героїні. Цей приклад демонструє особливу увагу до історико-культурного контексту, оскільки переклад не втрачає зв'язок із етнічною ідентичністю, але водночас адаптує термін для нейтрального сприйняття в англійській культурі. Використання слова *Jewish* в англійському тексті несе менш негативні конотації, що дозволяє зберегти автентичність без створення додаткових труднощів для читача.

У романі *балюстрада* фігурує як архітектурний елемент, що в певних епізодах набуває особливої важливості через контекст падіння та руйнування. Це символічне значення наближує її до теми війни і катастроф, що тісно пов'язане з метафоричним відображенням руйнації як на матеріальному рівні (пошкодження балюстради), так і на духовному. У цьому контексті ми

аналізуємо стратегії перекладу, що використовуються для адекватної передачі цього елементу в англomовній версії роману (див. Рис. 3.4).

<p>doc#0 <soft-page-break xmlns:text="urn:oasis:names:tc:opendocument:xmlns:text:1.0"/><text: text:ce="4" xmlns:text="urn:oasis:names:tc:opendocument:xmlns:text:1.0"/>Один кінець прив'язав до балюстради , а потім, насвистуючи, майстерно скрутив з мотузки петлю. </s></p>	<p><s> He tied one end to the balustrade, and then, whistling, masterfully made a noose out of the cord. </s></p>
<p>doc#0 <text: text:ce="4" xmlns:text="urn:oasis:names:tc:opendocument:xmlns:text:1.0"/>Одного разу вся балюстрада йому на балконі обвалилася. </s></p>	<p><s> Once the entire balustrade on his balcony collapsed. </s></p>
<p>doc#0 <text: text:ce="4" xmlns:text="urn:oasis:names:tc:opendocument:xmlns:text:1.0"/>Ото він, аби вигідно продати помешкання, підрихтував балкон як-будь, а балюстраду зробили му з гіпсу. </s></p>	<p><s> But in order to sell the home at a good price, he repaired the balcony in a slipshod way, and they made the balustrade from plaster. </s></p>
<p>doc#0 <soft-page-break xmlns:text="urn:oasis:names:tc:opendocument:xmlns:text:1.0"/><text: text:ce="4" xmlns:text="urn:oasis:names:tc:opendocument:xmlns:text:1.0"/>Тота балюстрада з гіпсу вас не витримає. </s></p>	<p><s> That balustrade is made of plaster, it won't hold you." </s></p>
<p>doc#0 <text: text:ce="4" xmlns:text="urn:oasis:names:tc:opendocument:xmlns:text:1.0"/> Пан фризлер Помпка змахлював і зробив нову балюстраду зі звичайного гіпсу. </s></p>	<p><s> "Mr. barber Pompka bamboozled them and made a new balustrade out of plain plaster. </s></p>
<p>doc#0 <text: text:ce="4" xmlns:text="urn:oasis:names:tc:opendocument:xmlns:text:1.0"/>Летіти йому довелося трохи довше, ніж він розраховував, бо гіпс таки не витримав і тріснув, балюстрада обвалилася, а чоловік гупунав на бруку і зламав обидві ноги. </s></p>	<p><s> He had to fly a little longer than he expected, because the plaster didn't hold up and cracked. </s><s> The balustrade crumbled, and the man slammed onto the pavement and broke both legs. </s></p>

Рис. 3.4. Parallel Concordance для лексеми «балюстрада»

У цьому випадку, в перекладі англійською слово *балюстрада* було передано дослівно як *balustrade*, що відповідає архітектурному терміну в обох мовах. Стратегія транслітерації перекладу тут цілком виправдана, оскільки цей термін є універсальним і не потребує адаптації для англomовного читача. Наприклад, у реченні «Один кінець прив'язав до балюстради, а потім, насвистуючи, майстерно скрутив з мотузки петлю [100]», перекладач дослівно передав це як «*He tied one end to the balustrade, and then, whistling, masterfully made a noose out of the cord [105]*». Використання стратегії дослівного перекладу допомогло зберегти точність архітектурної термінології, яка має важливе значення в контексті сцени.

У випадках, коли *балюстрада* набуває символічного значення, наприклад, у реченні «Летіти йому довелося трохи довше, ніж він розраховував, бо гіпс таки не витримав і тріснув, балюстрада обвалилася [100]», перекладач знову використовує транслітерацію: «*The balustrade crumbled [105]*». Однак тут, враховуючи символізм цього елемента, можна було б використати конкретизацію значення, підкресливши не лише фізичне обвалення, але й емоційну або символічну складову, що передає крихкість та ненадійність як балюстради, так і навколишнього світу під час війни.

У тексті оригіналу слово *сурдут* вживається для позначення типу традиційного одягу, зокрема єврейських персонажів, що символізує певний соціальний статус і належність до минулих епох. Військовий переклад таких лексем має особливе значення, адже відтворення культурних та історичних

реалій є важливим елементом у контексті наративів, що передають атмосферу часів воєн та конфліктів.

В англійському перекладі лексема *сурдут* систематично перекладалася як *frock coat*. Цей переклад відображає стратегію описового перекладу, оскільки слово *frock coat* пояснює для англомовного читача конкретний вид верхнього одягу, характерний для минулих століть. Наприклад, у реченні «Пополудні ми з мамою бували в «Де ля Пе», прозваному «Де ля Пейс», бо за дня в ресторації збиралися жиди у своїх чорних-чорнющих сурдутах і капелюхах [100]», перекладач передає це як «*Jews gathered in the restaurant in their dark black frock coats and hats [105]*», використовуючи описовий підхід для пояснення одягу, оскільки еквіваленту цього терміна в англійській культурі немає.

Аналізуючи контекст перекладу, важливо зазначити, що вибір стратегії описового перекладу для *сурдута* зумовлений не лише необхідністю пояснення самого предмета, але й тим, що це слово має відображати певну символіку соціального статусу і часу, що робить його важливим елементом культурного коду твору. Цей аспект втілений у реченні «*А небавом прителінався дідусь Абелес із живою куркою під пахвою, скинув сурдута і капелюха [100]*», де слово *сурдут* передано як *frock coat*, що допомагає зберегти автентичність та культурний контекст сцени.

Лексема *військо* в українській мові має глибоке історичне значення, часто вживається в контексті національних армій, і нерідко викликає асоціації з історичними подіями, такими як боротьба за незалежність, зокрема в Українській Народній Республіці. Тому вибір стратегії перекладу цього слова є важливим для передачі не лише буквального змісту, але й культурного та емоційного забарвлення.

У прикладі «*Татуньо Йоська був аптекарем і відповідав у війську Української Народної Республіки за ліки [100]*», перекладач використовує дослівний переклад: «*was in charge of medications for the Ukrainian People's Republic army [105]*». Стратегія дослівного перекладу тут виправдана, оскільки термін *army* у цьому контексті чітко передає функціональний і військовий

аспект українського слова *військо*. Однак, при цьому втрачається історичне та культурне значення цього слова, адже *військо* може мати більш національне, культурне забарвлення в українському контексті. Переклад як *army* спрощує це значення, зосереджуючи увагу на суто військовій функції.

У реченні «*Зробив їй дитину, а сам чкурнув до війська [100]*», перекладач також використовує дослівний переклад: «*then he dashed off to the army [105]*». У цьому випадку дослівний переклад зберігає загальний зміст, але через культурну та історичну значимість терміна *військо*, можна було б розглянути можливість використання конкретизації значення, підкреслюючи приналежність до конкретної армії або військової організації, оскільки в українському контексті *військо* може передбачати як регулярну армію, так і воєнізовані групи.

У прикладі «*подався до війська [100]*», що перекладений як «*joined the army [105]*», також використовується дослівний переклад, який знову зберігає загальний зміст, але не відображає можливого історичного контексту. Лексема *військо* в українській культурі має більш широкий спектр значень, ніж просто регулярна армія, і у випадках, коли мова йде про історичні події або контексти, цей нюанс може бути втрачений при дослівному перекладі.

Лексема *фотель* з польською етимологією є більш звичною в українському середовищі, особливо у Львові, де відбуваються події роману. Аналіз цієї лексеми дозволяє дослідити, наскільки переклад зберігає культурну специфіку тексту та передає атмосферу, що пов'язана з певними регіональними реаліями.

У прикладі «*Одного такого літа, коли спека забивала подих і повітря мріло понад деревами, тета Люція... сіла у фотель і задрімала [100]*», перекладач використовує стратегію контекстуальної заміни, перекладаючи *фотель* як «*armchair – sat down in an armchair [105]*». Хоча це адекватно передає значення слова *фотель* як меблів для сидіння, втрачається культурний контекст та регіональна специфіка, яку містить це слово в оригіналі. Використання *фотель* у тексті передає локальний колорит, але в перекладі на

armchair відбувається його нейтралізація, що робить текст менш специфічним. Така стратегія забезпечує зрозумілість для англомовного читача, але водночас зменшує культурне забарвлення.

Далі, у фразі «*Марко пересів на фотель у кутку й увімкнув телевізор [100]*», знову використовується стратегія контекстуальної заміни, де *фотель* перекладається як «*armchair – Marko moved to an armchair in the corner [105]*». У цьому випадку перекладач знову обирає більш нейтральний варіант для передання значення, що є виправданим у загальному контексті, оскільки тут важливо передати сам акт переміщення Марка та його дії, а не зосереджувати увагу на деталях меблів. Проте цей підхід знову втрачає можливість зберегти регіональну специфіку та локальну атмосферу, яку підкреслює слово *фотель* в оригіналі.

Аналіз перекладу слова *мурин* у романі «Танго смерті» є важливим через його специфічне використання в контексті історії, колоніалізму та етнічної ідентифікації. У воєнному контексті це слово також набуває особливої значущості, оскільки часто використовується для позначення етнічних груп чи меншостей у різних історичних ситуаціях, включаючи періоди конфліктів, колоніальних завоювань і їх наслідків.

У прикладі «*там на шильді так і писалося «Колоніальні товари», а за вітриною сидів чоколядовий мурин [100]*», перекладач використовує стратегію культурного еквіваленту, перекладаючи *мурин* як *Moor*. Це рішення виправдане, оскільки слово *Moor* в англійській мові історично використовувалося для позначення представників північноафриканських чи арабських народів. Водночас термін має певну архаїчність і відтінок історичної віддаленості, що відповідає колоніальному контексту, зображеному в романі. Однак переклад як *Moor* може втратити деякі конотації, які несе українське слово *мурин*, що вживається у літературі, натякаючи на явні етнічні стереотипи.

В іншому реченні: «*За спиною у мурина на полицях красувалися екзотичні напої [100]*», переклад знову використовує стратегію культурного еквіваленту: *Behind the back of the Moor*. Це підтверджує, що перекладач обрав єдиний підхід

для відтворення слова *мурин* через *Moor*, що забезпечує послідовність перекладу. Проте слід зазначити, що в англomовному контексті цей термін може сприйматися з іншим історичним та культурним підтекстом, оскільки *Moor* часто асоціюється з мавританською присутністю на Піренейському півострові, тоді як в українській літературі *мурин* ширше пов'язується з темношкірими персонажами, які використовуються для екзотизації.

У реченні «*Дітлашня, ідучи зі школи, завше гурмами зупинялася коло тієї вітрини і з нетерпінням чекала, коли мурин до них мругне [100]*», знову бачимо застосування культурного еквіваленту: *the Moor*. У даному випадку ця стратегія допомагає передати оригінальний зміст і культурну функцію персонажа, який представляє екзотику для дітей. Проте, як і раніше, англійське *Moor* не повністю передає соціокультурні стереотипи, притаманні терміну *мурин* в українському контексті, що могло би бути більш детально передано через описовий переклад, наприклад, із поясненням про культурну маргіналізацію чи екзотизацію цього персонажа.

Важливо зазначити, що переклад слова *мурин* в контексті роману «Танго смерті» має глибокий культурний і соціальний підтекст. Цей термін у романі є частиною ширшої дискусії про колоніалізм, расизм та ставлення до інших етнічних груп, що особливо важливо в контексті історичних та воєнних подій.

Слово *есесівець* відсилає до воєнних злочинів, здійснених підрозділами СС під час Другої світової війни, що включає нацистську ідеологію та її наслідки для людства. У перекладі на англійську мову це слово передається як *SS guys*, що є прикладом використання культурного еквіваленту, оскільки англomовна аудиторія знайома з цією абрeвіатурою та асоціаціями з нею.

Стратегія культурного еквіваленту в цьому випадку є виправданою, оскільки слово *SS* є міжнародно зрозумілим і не потребує додаткових пояснень або адаптацій. Використання терміну *SS guys* у перекладі дозволяє передати страх від цих військових підрозділів, проте є деяка втрата стилістичної гостроти порівняно з оригіналом. У контексті українського тексту *есесівець* має не тільки історичне, але й емоційно навантажене значення, оскільки слово несе

певну відразу та страх, пов'язані з нацистськими репресіями. В англійському перекладі використання терміну *SS guys* надає дещо нейтральнішого тону, адже слово *guys* пом'якшує різкість, яку несе оригінальна українська лексема.

Наприклад, у реченні: «Неподалік стояли есесівці і сміялися [100]» перекладене як «*Nearby SS guys were just standing there laughing [105]*», ми бачимо використання контекстуальної заміни, де слово *guys* пом'якшує образ есесівців, надаючи їм дещо звичайного, а не суто військового вигляду. Таке рішення може знижувати драматизм ситуації, оскільки в оригіналі *есесівець* асоціюється з жорстокістю і насильством, а *guys* в англійській мові звучить як розмовний та менш офіційний варіант, що може ослабити вплив цього епізоду на англомовного читача.

Лексема *гимбля* у контексті роману є менш відомим терміном для англомовної аудиторії, оскільки це локальний термін, що вживається на Західній Україні для позначення звичайного ручного інструмента, яким користуються теслі чи ремісники. В перекладі цей термін не був відтворений за допомогою транслітерації, що могло б бути доречним для збереження колориту. Натомість слово *гимбля* перекладено описово як *plane* – слово, яке в англійській мові означає рубанок або інший інструмент для обробки дерева.

У випадку перекладу *гимбля* використовується стратегія генералізації, оскільки *plane* є більш загальним терміном, тоді як *гимбля* відноситься до специфічного місцевого інструмента. Вибір такої стратегії пояснюється прагненням зробити переклад зрозумілим для ширшої аудиторії, але це позбавляє текст культурної специфіки, яка була присутня в оригіналі.

Лексема *нейс* відноситься до релігійної та культурної традиції ортодоксальних євреїв і означає специфічний тип зачіски з довгими локонами, які носять чоловіки. В перекладі *нейс* було передано як *sidelocks*, що є дослівним еквівалентом і відповідає англійському терміну для позначення цього елемента єврейської культури. Стратегія дослівного перекладу в цьому випадку працює ефективно, оскільки термін *sidelocks* зрозумілий англомовній аудиторії та не потребує додаткових пояснень.

Наприклад, у реченні «з-під якого на всі боки теліналися пейси [100]» переклад як «*from which in every direction his sidelocks dangled [105]*» повністю передає зміст оригіналу. Використання дослівного перекладу дозволяє зберегти культурну специфіку і зробити текст зрозумілим для англомовного читача.

Слово *папільотка* відсилає до специфічного елементу жіночої зачіски, коли волосся накручене на невеликі шматочки тканини або паперу для створення кучерів. У перекладі слово *папільотка* було передано як *curlers*, що демонструє стратегію підбору культурного еквіваленту.

Приклад з тексту: «З вікна на протилежному балконі висовувалася голова пані Голди в папільотках [100]» перекладено як «*From the window on the opposite balcony Mrs. Golda stuck out her head in curlers [105]*». Це слово передане культурним еквівалентом, що є виправданим, оскільки концепт *curlers* є зрозумілим для англомовної аудиторії, хоч і втрачається специфіка оригіналу, адже папільотки як явище більше асоціюються з традиційною культурою.

Лексема *гівенце* є вульгаризмом, який позначає екскременти дрібних тварин, таких як птахи, і має знижене стилістичне забарвлення в оригінальному тексті. У перекладі ця лексема передається як *crap*, що зберігає той самий стиль і вульгарність. Ця стратегія контекстуальної заміни дозволяє передати відповідний рівень неформальності та експресивності, який присутній у оригіналі. Наприклад, у реченні «*стринуючи з себе усі ті горобині гівенця [100]*» переклад «*shaking off all the sparrows' crap [105]*» зберігає іронічний і знижений тон, відповідний настрою оригінального фрагменту.

Це важливо, оскільки лексема використовується для створення контрасту між піднесеністю образу орла та вульгарністю буденного світу. Стратегія контекстуальної заміни в перекладі дозволяє зберегти цей контраст для англомовної аудиторії, не втрачаючи при цьому експресивності.

Слово *арканумець* є вигаданою етнічною або культурною назвою, яка належить до міфічної групи людей у творі. В перекладі цей термін передається через кальку *Arcanumian*, що демонструє стратегію дослівного перекладу. Використання дослівного перекладу в цьому випадку є виправданим, оскільки

це вигаданий термін, і перекладач не має можливості знайти готовий еквівалент в англійській мові.

Зокрема, у реченні «*кількість ієрогліфів виросла, а в арканумців не змінилося нічого [100]*» переклад як «*the number of hieroglyphs had grown, while among the Arcanumians nothing changed [105]*» зберігає структуру та зміст оригіналу. Стратегія дослівного перекладу дозволяє читачеві зрозуміти вигаданий світ без додаткових пояснень чи змін в оригінальній культурній концепції.

Лексема *вояк* має чітке історичне та культурне навантаження, оскільки вона позначає солдата в історичному контексті, зокрема в армії Української Народної Республіки та в інших історичних українських військових формуваннях. У перекладі це слово передається як *soldier*, що є прикладом генералізації, оскільки *вояк* несе більш специфічне значення, ніж просто *soldier*. Стратегія генералізації дозволяє зробити текст зрозумілим для англомовного читача, але водночас втрачає культурну специфіку терміну, який відсилає до української військової історії.

Наприклад, у реченні «*360 непокірних вояків [100]*» переклад як «*360 rebellious soldiers [105]*» спрощує термін і втрачає його культурну глибину. Генералізація тут позбавляє текст відтінку національної ідентичності та героїзму, пов'язаного з українськими військовими формаціями.

Лексема *умирання* в оригіналі позначає процес природного зникнення чи вмирання, яке в описі оточуючої природи набуває метафоричного та символічного значення. У перекладі лексема *умирання* була повністю опущена, оскільки перекладач вирішив зосередитися на описі природи та атмосфері, не акцентуючи увагу на цьому конкретному процесі. Така стратегія може бути охарактеризована як упушення, коли деякі елементи оригінального тексту не передаються в перекладі через відсутність прямих відповідників або через намагання зберегти гармонію тексту.

Зокрема, у реченні «*усюди вбачалося тільки одне – нестримне умирання [100]*» переклад повністю оминає цю фразу. Це упушення змінює емоційне

збарвлення тексту, зосереджуючи увагу на описі природи, але втрачаючи важливий метафоричний зміст, який передає оригінал.

Лексема *бархан* в оригіналі описує специфічний тип жіночих спідниць великих розмірів, які порівнюються з піщаними дюнами за свою форму. Це метафоричне порівняння надає образу комічності та створює яскраву візуальну картину. У перекладі слово *бархан* було передано як *bloomers*, що є правильним за значенням еквівалентом, але позбавляє метафоричної глибини, оскільки англійський термін *bloomers* просто вказує на тип жіночих підштаників, без специфічного порівняння з дюнами.

Перекладач у цьому випадку використав стратегію генералізації значення, що дозволило передати основний зміст лексеми, але втратити частину її образності. Оригінальний текст передає не лише функціональність одягу, але й підкреслює його форму і комічність, в той час як переклад обмежується лише основним значенням слова.

Лексема *кукінамун* є неологізмом, який Ю. Винничук використовує для створення комічного ефекту, маючи на увазі людину, яка поводить дивно чи непередбачувано. Це слово не має чіткого еквіваленту в англійській мові, що створює виклик для перекладача. У перекладі цей термін було замінено описовою фразою *a little screwed up*, що передає приблизний зміст, але втрачає оригінальну гру слів і комічність.

Стратегія, яку тут використав перекладач, є контекстуальною заміною, оскільки замість транскрипції чи дослівного перекладу він обрав фразу, яка найбільш точно відображає зміст у відповідному контексті. Однак, оригінальна іронія та креативність автора дещо втрачається.

Лексема *писок* у романі вживається як зменшувальна форма для позначення обличчя, але має дещо грубуватий або фамільярний відтінок. У перекладі слово *писок* передано як *taw*, що є стилістично відповідним еквівалентом, оскільки також має грубуватий відтінок в англійській мові. Стратегія дослівного перекладу в цьому випадку працює досить добре, оскільки обидва слова мають схожі конотації в оригіналі та перекладі.

Наприклад, у реченні «*запхав великі пальці обох рук до писка [100]*» переклад як «*stuffed both of his thumbs into his paw [105]*» зберігає грубість і комічність оригіналу, що є важливим для передачі стилю автора.

В українській мові слово *слоїк* вживається для позначення скляної банки, в якій зазвичай зберігають варення або маринади. У перекладі це слово було передано як *jar*, що є найближчим еквівалентом у англійській мові. Використання стратегії підбору культурного еквіваленту тут є доцільним, оскільки *jar* є звичним терміном в англомовній культурі, який передає той самий зміст і функцію. Проте, лексема *слоїк* має додатковий культурний відтінок, пов'язаний із традиційним домашнім консервуванням, що в українському контексті є більш поширеним явищем. У реченні «*слоїки з варенням небавом зайняли в комірці усі полиці [100]*» переклад як «*the jars of jam increasingly took up all the shelves in the pantry [105]*» ефективно передає зміст, але з втратою деяких культурних нюансів.

Іншим аспектом перекладу є передача не лише функціонального значення слова *слоїк*, але й специфічної практики його використання, як наприклад у процесі консервування, коли банки покриваються спеціальним папером. У перекладі «*...накриті спеціальним скляним папером, який, зволоживши, тітка прикладала до слоїка [100]*» як «*...but rather with a special glass paper, which, after moistening, auntie applied to each jar [105]*» використовується дослівний переклад. Це дозволяє зберегти образність і технічні деталі оригінального процесу консервування, хоча деякі культурні реалії можуть залишатися менш зрозумілими для англомовного читача.

Слово *зупа* в українській мові означає суп, проте має специфічне звучання та конотації, які відрізняють його від більш нейтрального *суп*. В оригіналі воно використовується в декількох контекстах, часто з додатковими конотаціями простоти або навіть бідності, наприклад, у реченні «*...і запах зупи, тієї лікарняної, яка завше пахне однаково і якої ніколи неможливо зготувати вдома [100]*» переклад як «*...the scent of the hospital's soup, which always smells*

the same and which you never can cook at home [105]» відтворює зміст оригіналу, проте втрачає деяку стилістичну специфіку.

Перекладач використовує стратегію підбору культурного еквіваленту, адаптуючи слово *зупа* як *soup*, що є найпоширенішим варіантом у англійській мові. Ця стратегія працює ефективно для передачі базового значення слова, однак вона не передає специфічної конотації, пов'язаної з лексемою *зупа*, яка має більш розмовний, простонародний характер в українському контексті.

У реченні «*Але голос її був зимний, мов зупа в придорожньому шинку [100]*» переклад як «*But her voice was as cold as the soup at a roadside tavern [105]*» точно передає порівняння, проте тут втрачається частина стилістичних особливостей українського оригіналу, оскільки слово *зупа* має більш емоційне забарвлення в українському контексті.

Лексема *фоліант* відноситься до старовинних великих книг, часто прикрашених та перев'язаних шкірою. У перекладі це слово передано як *folio*, що є дослівним еквівалентом у англійській мові і відповідає культурному та історичному значенню цього терміна. У контексті роману *фоліант* є важливою частиною атмосфери, що підкреслює старовину і загадковість книг. Перекладач використовує стратегію дослівного перекладу, що є ефективним, оскільки *folio* точно відображає значення слова і не потребує додаткового пояснення.

У реченні «*біля старих, оправлених в шкіру фоліантів, на корінцях яких не видно було жодного напису [100]*» переклад як «*next to old folios, bound in leather, on the backs of which one could not see any inscription [105]*» повністю зберігає стиль і зміст оригіналу, дозволяючи читачеві відчувати атмосферу, створену Винничуком. Стратегія дослівного перекладу у випадку з *фоліантами* виправдана, оскільки цей термін є зрозумілим і впізнаваним для англомовної аудиторії, а також несе в собі ту ж естетику та символізм.

Аналіз перекладу роману «Танго смерті» Юрія Винничука показав різноманіття використаних перекладацьких методів, що відображають багатство мовних і культурних реалій тексту (див. Рис. 3.6).

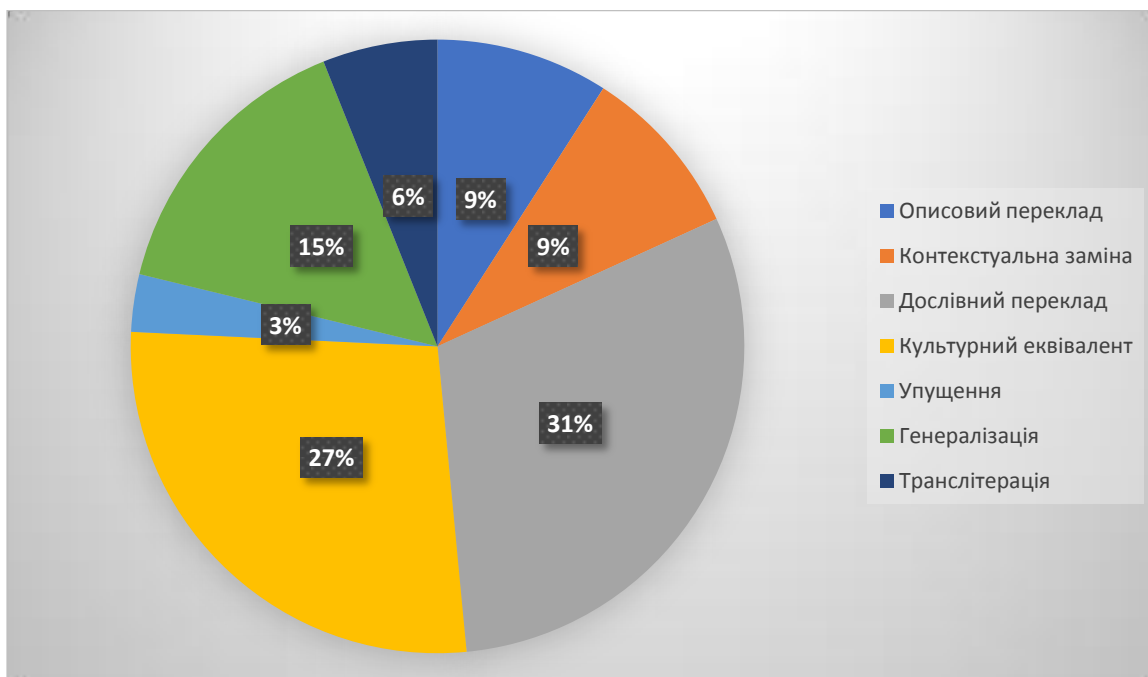

Рис. 3.6. Використання перекладацьких стратегій у перекладі роману «Танго смерті»

Найчастіше застосовувався дослівний переклад (31%), що вказує на прагнення перекладача зберегти точність і автентичність оригінального тексту. Така стратегія була ефективною у випадках, коли мовні одиниці мали близькі еквіваленти в англійській мові, що не потребували значної адаптації для англomовної аудиторії. Проте цей підхід іноді призводив до втрати культурних нюансів, які важко передати без додаткового контексту або пояснень. Наприклад, лексеми, що пов'язані з українською матеріальною культурою або традиціями, такі як *слоїк*, у перекладі не завжди повністю передають специфіку оригінального тексту.

Використання культурного еквіваленту (27%) та генералізації (15%) також було важливим інструментом, особливо під час перекладу термінів, що не мають точних відповідників у англійській мові. Це дозволяло адаптувати текст для англomовного читача, зберігаючи при цьому його функціональну цінність. Водночас контекстуальна заміна (9%) і описовий переклад (9%) використовувались для передачі змісту, який в іншому випадку міг би залишитися незрозумілим без культурних пояснень. Упущення (3%) і транслітерація (6%) були менш частими, однак мали місце в тих випадках, коли

прямий переклад був би неадекватним або перевантажував текст. Загалом, переклад роману демонструє баланс між точністю передачі змісту і необхідністю адаптації культурних реалій для аудиторії, що виводить твір на новий рівень сприйняття в іншій культурній парадигмі.

3.3. Аналіз підходів до перекладу роману «Доця» Тамари Горіха Зерня

В українській літературі, зокрема у воєнній прозі, існує багато реалій та лексичних одиниць, специфічних для певного культурного контексту. Це вимагає від перекладача ретельного вибору стратегії, яка дозволить не лише відобразити зміст тексту, але й зберегти його культурне та емоційне навантаження. У цьому розділі детально проаналізуємо переклад роману «Доця» Тамари Горіха Зерня.

Аналіз підходів до перекладу слова *газелька* в романі дозволяє виявити різноманітність перекладацьких стратегій, які застосовувалися для передачі цього культурно специфічного терміна. Термін *газелька* у контексті української мови має конкретне значення – це тип вантажного автомобіля ГАЗ, добре відомого в пострадянському просторі. У перекладі на англійську мову постає питання: як передати це слово так, щоб зберегти його значення і водночас зробити його зрозумілим для цільової англомовної аудиторії, яка, ймовірно, не знайома з таким конкретним типом автомобіля (див. Рис. 3.6).

doc#0	<S> Вдалині, в одному з ангарів, заховалася рідна " газелька ". </S>	<S> In the distance, our Gazelle van had hidden itself in one of the hangars. </S>
doc#0	<S> Вони не чекали від " газельки " сюрпризів. </S>	<S> They did not expect this from our van of surprises. </S>
doc#0	<S> Роман курив поряд, Борисович із Доном боргували " газельку ", благо, знайшлася запаска. </S>	<S> Roman had a smoke next to me, and Borysovych and Don loaded the Gazelle van, luckily having found a spare wheel. </S>
doc#0	<S> ", - і ап - у нас уже є вантажна " газелька ". </S>	<S> - and voila, we already had a delivery van, a Gazelle truck. </S>
doc#0	<S> Про війну іще мовчали в телевізори, цього слова не було в лексиконі політиків, але його хтось вивів пальцем на пильному бампері моєї " газельки ". </S>	<S> No one had yet said anything about a war on the television, it still was not in the politicians* vocabulary, but someone traced out the words, 'War's a bitch* with their finger on the dusty bumper of my Gazelle. </S>

Рис. 3.6. Parallel Concordance для лексеми «газелька»

У реченні «*Вдалині, в одному з ангарів, заховалася рідна 'газелька'. [101]*» переклад: «*In the distance, our Gazelle van had hidden itself in one of the hangars.*» було використано стратегію *транслітерації* для передачі власної назви «Газель» як *Gazelle*. Це рішення дозволяє зберегти автентичність оригіналу і уникнути втрати культурної специфіки, оскільки слово «Газель» в Україні чітко асоціюється з моделлю транспортного засобу. Проте слово *van* додається для уточнення значення, використовуючи стратегію *описового перекладу*, аби англomовний читач міг зрозуміти, що йдеться саме про фургон або вантажний транспортний засіб.

У наступному реченні: «*Вони не чекали від 'газельки' сюрпризів. [101]*» (переклад: «*They did not expect this from our van of surprises. [102]*») видно інший підхід до перекладу. Тут перекладач вирішує використати стратегію культурного еквіваленту, пропустивши назву «газелька» і адаптуючи її як *van*, що є більш зрозумілим для англomовної аудиторії. Хоча це призводить до втрати культурного маркера, воно дозволяє зробити текст легшим для сприйняття і уникнути необхідності додаткових пояснень щодо конкретної моделі транспортного засобу.

У фразі «*Роман куриє поряд, Борисович із Доном боргували 'газельку', благо, знайшлася запаска. [101]*» (переклад: «*Roman had a smoke next to me, and Borysovych and Don loaded the Gazelle van, luckily having found a spare wheel. [102]*») використовується та сама стратегія транслітерації для слова *Gazelle*, але при цьому знову додається *van* через описовий переклад. Це рішення забезпечує як передачу культурної специфіки, так і зрозумілість тексту, уточнюючи, що йдеться про транспортний засіб.

У фразі «*– і ані – у нас уже є вантажна 'газелька'. [101]*» – «*- and voila, we already had a delivery van, a Gazelle truck. [102]*» перекладач використовує генералізацію значення для опису «газельки» як *delivery van*, тобто «вантажний фургон». Це пояснює функціональне призначення автомобіля, роблячи його зрозумілим для англomовного читача. Однак термін *Gazelle truck* зберігається

через транслітерацію, щоб підкреслити конкретну модель транспортного засобу, що використовувалася.

Нарешті, у реченні *«Про війну іще мовчали в телевізорі, цього слова не було в лексиконі політиків, але його хтось вивів пальцем на пильному бампері моєї 'газельки'. [101]»* – *«No one had yet said anything about war on the television, it still was not in the politicians' vocabulary, but someone traced out the words 'War's a bitch' with their finger on the dusty bumper of my Gazelle. [102]»* Також використовується стратегія транслітерації для слова *Gazelle*, що дозволяє зберегти культурний маркер, оскільки автомобіль грає важливу роль в контексті тексту. Опис бампера як *dusty bumper* через описовий переклад додає деталей, щоб посилити образність і контекст сцени.

Переклад топоніму «Донбас» у романі також є важливим елементом, оскільки цей термін має значне культурне та політичне значення. Донбас, як регіон України, тісно пов'язаний з війною, економікою та соціальними процесами. В англійському перекладі доцільно зберігати його як культурно-специфічну реалію, яка може вимагати пояснення або адаптації, залежно від контексту.

У реченні *«Якщо ти ніколи не їздила залізницею, то фірмовий потяг 'Донбас' – не найкращий вибір, щоб почати знайомство із цим видом транспорту. [101]»* – *«If you've never gone by train in Ukraine, then Donbas trains are not the best way to get acquainted with this mode of transport. [102]»* демонструється використання стратегії транслітерації. Топонім «Донбас» збережено як *Donbas*, що дозволяє передати культурно-географічний маркер без змін. Однак у цьому контексті перекладач додатково використовує описовий переклад для уточнення фрази «фірмовий потяг», перетворивши його на *Donbas trains*. Це дозволяє пояснити специфіку транспортного засобу, зрозумілу для української аудиторії, без необхідності вдаватися до складних пояснень. Таке рішення зберігає баланс між автентичністю і зрозумілістю.

У реченні *«З цієї самої аварії, з цієї страшною нічної сирени почалося наше зрощення і взаємне проникнення з Донбасом. [101]»* – *«The house which*

you grieve in will never be completely foreign to you. [102]» перекладач обрав стратегію упушення, повністю виключивши згадку про «Донбас» у перекладі. Це рішення, можливо, було прийняте для того, щоб уникнути перевантаження тексту термінами, які можуть бути менш зрозумілими для англомовної аудиторії або сприйматися як зайві в контексті цієї фрази. Проте варто зазначити, що така стратегія може вплинути на культурну ідентифікацію місця подій у тексті.

У реченні «*Ви знаєте, як сходить сонце на Донбасі? [101]*» – «*Do you know anything about sunrise in the Donbas? [102]*» перекладач знову використовує транслітерацію для слова *Donbas*. Це дозволяє зберегти культурну специфіку і підкреслити значущість регіону в контексті подій. Фраза «– *Ха, доця, це Донбас. [101]*» у перекладі: «*Oh, my dear daughter, this is the Donbas! [102]*» також демонструє транслітерацію для топоніму *Donbas*, що є закономірним рішенням для збереження культурного маркера.

У процесі перекладу військової літератури, важливим є правильна передача специфічних елементів мови, які відображають культурні та соціальні особливості персонажів та їхнього середовища. Слово «дідько» є прикладом такої культурно маркованої лексики, яка, хоча й належить до просторіччя, виконує важливу роль у формуванні образу персонажів та загальної атмосфери твору. У військових контекстах, подібні слова можуть відображати неформальну комунікацію та емоційний стан персонажів, що вимагає особливого підходу до їх перекладу.

У реченні «*Усе-таки в хлопця золоті руки, і якби не інвалідність, дідька лисого я б утримала в себе такого спеціаліста. [101]*» – «*After all, this man did have golden hands, and if it wasn't for his disability, I would never have let him go as a specialist. [102]*» слово «дідька лисого» було опущене в перекладі. Тут можна говорити про використання стратегії упушення, оскільки у перекладі немає прямого еквівалента для цього вислову, що в оригіналі виступає емоційним підсилювачем. Перекладач обрав цю стратегію, оскільки передача цього виразу могла б ускладнити розуміння для англомовної аудиторії, яка не знайома з

подібними фразеологізмами української мови. Замість цього, увага зосереджена на основному змісті речення – оцінці професійних якостей персонажа. У цьому контексті, упущення дозволяє уникнути перекладу, який міг би видатися неприродним для англомовного читача.

Розгляд іншого речення «*Тьоть Маша каже, що це дідько, якого малим підкинули у людську колыску. [101]*» – «*Auntie Masha said that this bloke was dropped on his head as a child. [102]*» демонструє стратегію контекстуальної заміни. Тут слово «дідько», яке в українському оригіналі використовується як негативне, зневажливе позначення (з відтінком гумору та іронії), було замінено на *bloke*. Слово *bloke* у британській англійській використовується для позначення чоловіка у неформальному стилі, що в контексті речення відображає зневажливе ставлення, проте без прямого перекладу «дідька» як міфічної істоти. Стратегія контекстуальної заміни дозволяє адаптувати текст до англійської культури, не втрачаючи при цьому загального сенсу та емоційного забарвлення.

Слід зазначити, що в обох випадках, перекладач відмовляється від буквального перекладу слова «дідько», оскільки прямий переклад як *devil* або *imp* не відображав би усієї гами значень, пов'язаних із культурними конотаціями цього слова в українській мові. Тому контекстуальна заміна та упущення виступають як більш доцільні стратегії, що дозволяють зберегти природність тексту та уникнути можливого культурного непорозуміння. У військовому контексті, де мова часто відображає емоційне напруження та драматичність подій, правильний вибір стратегії є критичним для збереження загальної тональності та характеру твору.

Аналіз підходів до перекладу слова *сурмач* у романі «Доця» також є важливим, оскільки цей термін має символічне значення і пов'язаний з образами Апокаліпсису, що можуть мати асоціації з війною та її руйнівними наслідками. У цьому випадку *сурмач* асоціюється з вісником катастрофи, чимось незворотним і трагічним, що нагадує про символіку війни. Тому цей

термін є важливим для розуміння військових контекстів у романі та відображення його в англійському перекладі.

У реченні «*Можже ж бути, що Кльоцик не просто собі накурився, а постав переді мною, як сурмач Апокаліпсису. [101]*» – «*Perhaps Klyotsyk was not intoxicated after all, but was standing before me like a herald of the Apocalypse. [102]*» перекладач використовує стратегію культурного еквіваленту. Тут слово *сурмач* було перекладено як *herald*. Хоча *сурмач* буквально означає того, хто грає на сурмі, в цьому контексті перекладач вирішив передати його не в буквальному сенсі, а через образний еквівалент, що відповідає англійській традиції. *Herald* має подібні конотації в англійській культурі, оскільки асоціюється з вісником важливих подій, часто катастрофічного характеру, що чітко вписується в контекст Апокаліпсису.

Варто зазначити, що переклад через дослівний переклад (наприклад, *trumpeter of the Apocalypse*) не був би доречним у даному випадку, оскільки в англійській мові такий варіант звучав би надто буквально і втрачав би свою образність. Замість цього перекладач обрав шлях адаптації до англійської мовної культури, використавши слово *herald*, яке відтворює ту саму функцію, але через більш звичний для англійської аудиторії образ.

Інше речення «*Цього разу сурмачем Апокаліпсису була Марина, і ми завмерли на порозі з відвислими щелепами, роздивляючись одна одну. [101]*» – «*It was Maryna who was herald of the Apocalypse this time. [102]*» також демонструє використання культурного еквіваленту. Знову слово *сурмач* перекладено як *herald*, що дозволяє зберегти значення вісника катастрофи. Цей переклад також підкреслює військовий контекст, оскільки образ *сурмача Апокаліпсису* вказує на передвісника руйнувань, що резонує з темою війни, яка є центральною у романі.

Переклад слова *голодовка* у романі також відіграє важливу роль, особливо в контексті воєнного дискурсу, оскільки це слово не лише відображає фізичний стан, пов'язаний із відсутністю їжі, але й вказує на більш глибокі аспекти історичних і соціальних реалій, з якими зіштовхувалося населення під

час війни. У перекладі цього терміну важливо передати не лише буквальний зміст, але й емоційний та історичний підтекст, який може відрізнятись в залежності від культурних контекстів.

У реченні «*А як голодовка буде, не приведи Господи? [101]*», що перекладено як «*What if the food runs out, God forbid? [102]*», перекладач застосовує стратегію контекстуальної заміни, замінюючи слово *голодовка* на більш загальне і зрозуміле для англомовного читача вираження *the food runs out*. Це рішення спрямоване на передачу змісту без надмірної деталізації, що було б потрібним у випадку збереження оригінального терміну. Термін *голодовка* в українському контексті має глибоке значення, яке відсилає до трагічних подій, таких як Голодомор, але в цьому реченні він використовується в дещо гіперболізованому значенні як потенційна загроза нестачі їжі під час війни. Перекладач вирішив уникнути надмірної культурної завантаженості, використовуючи зрозумілий термін, який зберігає суть проблеми.

У реченні «*Я мала була, але сестра покійна розказувала, вони на тому м'ясі тільки й вижили, хоч голодовка була. [101]*», яке перекладено як «*I was only small, but my late sister told me that they survived because of that meat, they were starving. [102]*», використано стратегію генералізації значення, де слово *голодовка* замінюється на більш загальне поняття *they were starving*. Хоча *starving* передає основну ідею відсутності їжі, воно не містить того культурного та історичного навантаження, яке має *голодовка* в українському контексті. Це знову ж таки пов'язано з потребою зробити текст більш доступним для англомовної аудиторії. У цьому випадку, перекладач робить акцент на фізичному стані, замінюючи термін на простіший і більш універсальний варіант.

Важливо зазначити, що в обох випадках перекладач уникає використання стратегій транслітерації або культурного еквіваленту, оскільки прямий переклад слова *голодовка* через ці стратегії міг би бути занадто навантаженим або навіть незрозумілим для читача, не знайомого з історією України. У випадку з терміном, що так глибоко закорінений в культурний контекст,

перекладач обирає більш нейтральні та загальні варіанти, щоб зберегти суть, але уникнути потенційних непорозумінь.

Переклад слова «бойовик» у романі викликає особливий інтерес у контексті військового перекладу, оскільки воно використовується як у значенні військового терміну, так і в загальноживаному значенні. Цей термін має подвійне тлумачення: у першому випадку «бойовик» вказує на бойовий фільм або екшн-фільм, у другому – на озброєного учасника воєнних дій або терориста. Обидва значення вимагають точності у перекладі, щоб зберегти контекст та значення у військовій тематиці.

У першому реченні «*А по телевізору показували бойовик. [101]*» – «*There is some action film being shown on the TV. [102]*» було використано стратегію культурного еквіваленту. Термін «бойовик», який у цьому контексті стосується кінематографу, перекладається як *action film*, що є типовим відповідником для жанру бойових фільмів в англійській культурі. Використання *культурного еквіваленту* в цьому випадку забезпечує зрозумілу передачу жанрової приналежності, не створюючи двозначності у значенні, що особливо важливо, враховуючи, що слово «бойовик» у цьому контексті не стосується військових.

Інше використання терміну з'являється в реченні «*Нападників було значно менше, ніж нас – кілька сотень, але це були добре підготовлені бойовики. [101]*» Переклад: «*There were far fewer attackers than us – a few hundred – but they were well-trained militants. [102]*» У цьому випадку «бойовики» перекладено як *militants*, що відображає стратегію дослівного перекладу. Використання терміну *militants* точно передає сенс озброєних учасників військових дій, що є ключовим у військовому контексті роману. Цей вибір дозволяє зберегти агресивний і воєнний характер слова, не змінюючи його природи.

У реченні «*Що ми могли протиставити озброєним бойовикам? [101]*» переклад: «*What could we do in the face of armed militants? [102]*» знову використовувалася стратегія *дослівного перекладу*. Термін *militants* чітко передає агресивну, воєнну природу «бойовиків», підкреслюючи їхній статус

озброєних ворогів. У цьому випадку важливо не лише зберегти значення, але й передати відчуття загрози, яке викликає це слово в оригіналі.

Аналіз наступного прикладу, «*Місто гуділо, ніби ЗСУ-шники відмовилися воювати з цивільними, і за це їх підірвали бойовики Коломойського, а поранених добивали з вертольотів. [101]*» – «*The city was in uproar, saying the Ukrainian armed forces had refused to fight alongside their people, and for this reason they were blown up by Kolomoisky's militants, and the wounded were finished off by helicopter fire. [102]*» показує стратегію контекстуальної заміни. Хоча «бойовики» у цьому реченні стосується конкретної воєнної ситуації, термін *militants* використовується з метою збереження того ж рівня загрози та агресії. Важливим тут є збереження контексту тероризму або бойових дій, що відображає ситуацію, пов'язану з конфліктом в Україні. Контекстуальна заміна допомагає чітко передати сенс, незважаючи на те, що пряма асоціація з «Коломойським» може бути менш відомою англомовній аудиторії.

Приклад «*Я не боялася бойовиків із перевітками на дорогах, бо вірила, що зі мною поганого не станеться. [101]*» – «*I was not afraid of the separatists with their roadside searches because I was convinced that nothing bad would happen to me. [102]*» відображає стратегію контекстуальної заміни. У цьому випадку слово «бойовики» було перекладено як *separatists*, що уточнює контекст воєнного конфлікту на Донбасі. Вибір цього слова допомагає англомовним читачам краще зрозуміти політичний і соціальний контекст, в якому використовуються терміни. Хоча термін *militants* також був би правильним, перекладач обирає *separatists*, щоб конкретизувати політичну ситуацію та зробити текст більш зрозумілим для аудиторії, яка не знайома з внутрішніми деталями конфлікту.

Переклад терміну «військовий» є важливим для аналізу, оскільки він стосується військових подій та осіб, що беруть участь у збройних конфліктах. Термін «військовий» часто несе специфічне культурне й контекстуальне навантаження в українській мові, яке важливо зберегти в англійському перекладі для належного відображення війни та її реалій. Враховуючи те, що

переклад відноситься до військового дискурсу, стратегії, що використовуються для передачі цього терміну, мають важливе значення для точного передання змісту.

У реченні «*За день перед цим розлетілася новина про розстріл військових під Волновахою. [101]*» – «*The day before, the news spread that some soldiers were killed near Volnovakha. [102]*» демонструє використання стратегії конкретизації значення. Українське слово *військові* є більш загальним і може стосуватися будь-яких військовослужбовців, незалежно від їхнього звання чи ролі. Однак у перекладі використовується термін *soldiers*, що конкретизує значення і фокусується на солдатах, тобто на нижчих військових чинах. Такий підхід підсилює драматизм події та робить ситуацію більш зрозумілою для англomовного читача, оскільки слово *soldiers* має чітку асоціацію з військовими діями.

У наступному прикладі «*До нас підійшло троє військових, заглянули у вікна. [101]*» переклад: «*Three militants came up to us, looking in the window. [102]*» ми бачимо використання стратегії контекстуальної заміни. Хоча українське слово *військові* в цьому контексті може бути нейтральним і вказувати просто на військових осіб, перекладач використовує слово *militants*. Це слово має сильніше емоційне навантаження, вказуючи на військових, які можуть бути учасниками незаконних збройних формувань або агресивних груп, що відповідає контексту ситуації у творі, де напруга між сторонами конфлікту зростає. Заміна дозволяє передати відчуття небезпеки та агресії, яке виникає в оригінальному тексті.

У фразі «*Звичайно, у військових мали бути інструкції по роботі з цивільними. [101]*» переклад: «*Without a doubt, the military had to have some instructions for engaging with civilians. [102]*» використовується стратегія дослівного перекладу. Перекладач використовує термін *the military*, який загалом в англійській мові позначає збройні сили або військових як інституцію. Це відповідає змісту оригінального тексту, де йдеться про певні загальні настанови, які військові мали отримати для взаємодії з цивільними. Стратегія

дослівного перекладу у цьому випадку є доцільною, оскільки зберігає загальний сенс і не вимагає додаткових пояснень для англомовної аудиторії.

Наступний приклад *«Поголос про те, що ми збираємо допомогу військовим, розійшовся на диво швидко. [101]»* переклад: *«We had suddenly become the proverbial jar, the army's stopgap. [102]»* демонструє використання стратегії культурного еквіваленту. Замість прямого перекладу слова *військові*, перекладач використовує *the army*. Це дозволяє створити більш чіткий образ для англомовного читача, який асоціює термін *army* з організованими збройними силами. Така адаптація передає зміст допомоги, що збирається для військових, і водночас робить текст зрозумілішим, уникаючи надмірної деталізації.

У реченні *«Це російські військові, не наші, бачу зелену форму, а далі місиво, просто місиво зі шматків тіл. [101]»* – *«They were Russian soldiers, not ours, I could see their green uniform, and then just a mash, just a mash of body parts. [102]»* знову використовується стратегія конкретизації значення. Перекладач обирає слово *soldiers* замість загального терміну *військові*, що підкреслює роль цих людей як солдатів, що беруть участь у бойових діях. Ця конкретизація дозволяє читачеві зрозуміти, що йдеться саме про рядових військовослужбовців, що надає ситуації відчуття наближеності до фронтових реалій, де солдати стають жертвами воєнних дій.

Слово «сепар» є важливим у контексті перекладу військових творів, оскільки воно має чітко визначену політичну та соціальну конотацію в українській культурі, пов'язану з військовим конфліктом на сході України. «Сепар» – це скорочена форма від слова «сепаратист», яке використовують для позначення членів проросійських угруповань, що діють на території окупованих регіонів Донбасу. Переклад цього терміну потребує особливої уваги, оскільки він несе значне навантаження як військовий та політичний термін, а також включає елемент презирства або зневаги, що відображає ставлення героїв до представників ворожих сил. Аналіз перекладу цього слова у

фразі «*Ось іще раз, віддає честь сепару. [101]*» дозволяє розглянути, як перекладач вирішує питання передачі такої культурно-навантаженої лексеми.

Переклад цього речення як «*Here again, he was swearing allegiance to the separatists. [102]*» демонструє використання стратегії контекстуальної заміни. Перекладач замінює слово «сепар» на більш нейтральне *separatists*, яке відповідає загальному значенню терміна, але позбавлене емоційного забарвлення. В українському тексті слово «сепар» несе негативне значення, що передає презирливе ставлення до ворога. У перекладі ж слово *separatists* не має такої ж емоційної сили і використовується як нейтральний опис. Це свідчить про прагнення перекладача передати сутність терміна без посилення негативної конотації, яка могла б змінити сприйняття персонажів у англомовній аудиторії.

Стратегія контекстуальної заміни дозволяє передати загальний зміст слова «сепар», проте дещо згладжує його емоційне навантаження. Вибір перекладача може бути зумовлений потребою зробити текст зрозумілим для ширшої аудиторії, яка не обов'язково має глибокі знання про політичні та військові конфлікти на сході України. Використання більш нейтрального терміну *separatists* робить переклад доступним для англомовного читача, хоча і втрачається деяка частина емоційного забарвлення, притаманного оригіналу.

Крім того, такий підхід також підкреслює відмінність у ставленні до військових термінів у різних культурах. В українському контексті «сепар» є не лише позначенням члена ворожої групи, але й своєрідним маркером національної ідентичності та політичної позиції, що робить це слово більш емоційно насиченим. В англійському перекладі відсутність відповідного терміна з подібним емоційним забарвленням призводить до використання нейтральнішого слова, що є типовим для військових перекладів, де іноді складно передати всю гаму емоцій, закладених в оригіналі, без втрати зрозумілості для іноземного читача.

Варто зазначити, що слово «сепар» могло бути перекладене шляхом транслітерації, як *separ* або *separat*, що б зберегло певну культурну специфіку і викликало у читача додатковий інтерес до контексту його вживання. Однак

перекладач обрав шлях *контекстуальної заміни*, підкреслюючи, що головною метою перекладу було забезпечення зрозумілості тексту для англомовної аудиторії, яка може бути менш знайомою з деталями українського конфлікту.

Отже, у випадку перекладу слова «сепар», перекладач скористався стратегією контекстуальної заміни, що дозволило передати загальний зміст терміна, проте призвело до втрати його емоційного забарвлення та культурної специфіки. Це рішення є обґрунтованим з огляду на необхідність адаптації тексту для ширшої аудиторії, хоча й ускладнює збереження автентичної атмосфери, закладеної в оригіналі.

Лексема «воєнком» є скороченням від «військовий комісар» і позначає офіційну посаду особи, відповідальної за призов та комплектування армії. У військовій термінології цей термін має чітке значення, яке відображає специфіку військового управління. У реченні «*Борисович із хлопцями пропадають у воєнкома, формують списки територіальної самооборони. [101]*» переклад було зроблено як «*Borysovych and the lads had disappeared down to the military commissar, which was making lists of people for service in the territorial army. [102]*»

У цьому випадку перекладач застосував дослівний переклад через використання терміна *military commissar*. Проте варто зазначити, що *commissar* в англійській мові асоціюється з радянською системою управління, що може впливати на сприйняття перекладу в іншій культурі. Хоча це є буквальним еквівалентом, він не цілком передає сучасне значення терміна «воєнком» у контексті сучасної української армії. У даному випадку використання терміна *military commissar* є точною передачею на лексичному рівні, однак може потребувати додаткового пояснення для англомовної аудиторії, щоб уникнути асоціації з історичною радянською моделлю. Можна було б також застосувати культурний еквівалент, використавши *recruitment officer*, що було б більш зрозумілим і точним для сучасного англомовного читача.

Лексема «обкурок» у реченні «*Десяток обкурків оточує силову установу, і міліція виходить із піднятими руками. [101]*» перекладено як «*A dozen*

separatist wasters surround a government building and the police come out with their hands up. [102]».

У цьому випадку перекладач застосував контекстуальну заміну, використавши слово *separatist wasters* для передачі змісту «обкурки». У цьому контексті «обкурки» позначає осіб, які перебувають під впливом наркотичних речовин або зневажливу характеристику, яка підкреслює їхню деградацію. Використання слова *wasters* (яке вказує на ледарів або тих, хто марно витрачає життя) передає зневагу, однак воно не зберігає унікальну українську конотацію «обкурки», пов'язану з наркоманією чи деградацією. Хоча *wasters* зберігає частковий негативний зміст, втрачається важливий культурний та соціальний підтекст слова, який є важливим для розуміння контексту дій героїв. Тут було б доцільно використати описовий переклад з поясненням, щоб зберегти емоційне навантаження слова «обкурки» в контексті.

Лексема «Євромайдан» є культурно-історичним терміном, який позначає українські протести 2013–2014 років, що стали ключовим моментом у сучасній історії України. У реченні «*Я кілька разів підходила до пам'ятника Шевченку, де збирався донецький Євромайдан. [101]»* переклад зроблено як «*I would go down to the Shevchenko monument a few times, where the Donetsk Euromaidan protests were taking place. [102]»*. Перекладач застосував транслітерацію у поєднанні з описовим перекладом, залишаючи *Euromaidan* без змін, але додаючи пояснення *protests*, що дозволяє зрозуміти читачам контекст цього терміну. Це вдалий підхід, оскільки *Euromaidan* як термін вже став широко відомим у світі, і тому транслітерація дозволяє зберегти культурно-історичне значення. Додавання слова *protests* забезпечує додаткове пояснення для тих, хто може не бути знайомим з подіями, пов'язаними з Майданом.

Лексема «броньовик» у реченні «*Ну, хоч зрозуміло, до чого тут Приватбанк: у Донецьку бандити 'повіджимали' інкасаторські машини, і кілька зелених броньовиків брали участь у нападі. [101]»* перекладена як «*Well, at least we now understood what the PrivatBank cars had to do with things: gangs in*

Donetsk had hijacked some of the bank's vans, and these and several green armoured vehicles took part in the attack. [102]».

Тут застосовано дослівний переклад терміну «броньовик» як *armoured vehicles*, що є точною передачею змісту. Використання *armoured vehicles* відповідає значенню «броньовик» і передає суть військової техніки, яку використовували під час бойових дій. Такий підхід є найбільш адекватним у даному контексті, оскільки лексема «броньовик» має свій еквівалент в англійській мові.

Лексема «писанина» у реченні «*I що толку з тієї писанини – я б сама ніколи не повелася на таке прохання. [101]*» перекладена як «*That the point of this post – that I would have never made such a request. [102]*». У цьому випадку перекладач обрав контекстуальну заміну, використавши слово *post* замість прямого перекладу «писанина». У цьому контексті «писанина» має зневажливе значення, вказуючи на те, що написане не має реальної ваги чи сенсу. Використання *post* звужує зміст оригіналу, оскільки не передає іронічного чи зневажливого ставлення до цього тексту. У цьому випадку, на нашу думку, можна було б застосувати описовий переклад, щоб відтворити емоційне забарвлення «писанини», наприклад, як *useless writing* або *rambling*.

Лексема «розтяжка» у реченні «*Як вона доторкнулася неба і засміялася в азартному передчутті, і від того сміху земля репнула і вивернулася нутром, зриваючи розтяжки й випльовуючи наконечники скіфських стріл. [101]*» перекладена як «*and from that laughter the earth splits and tears open her bowels, splitting the wires and belching out the tips of Scythian arrows. [102]*». Тут перекладач обрав культурний еквівалент, переклавши «розтяжка» як *wires*, що дозволяє зрозуміти англомовному читачеві контекст військових дій. Однак варто зазначити, що термін «розтяжка» в українському військовому контексті зазвичай вказує на мінні пастки або вибухові пристрої, пов'язані з дротами. Переклад *wires* передає загальний зміст, але не зберігає специфіки військового терміна. Можливо, точніше було б використати термін *tripwires* для передачі саме військового контексту.

Лексема «попелище» у реченні «*Розворушили попелище – що вже хотіли там знайти? – але марно. [101]*» перекладена як «*They combed through the ashes – what did they want to find there? – but in vain. [102]*». Тут перекладач використав культурний еквівалент, оскільки слово *ashes* в англійській мові відповідає значенню «попелище». У цьому контексті лексема «попелище» передає ідею спустошеного місця, де щось було знищене, залишаючи тільки згарище чи попіл. Англійське слово *ashes* передає цей зміст досить точно, хоча в англійській мові відсутня емоційна глибина, яку може мати українське «попелище» через історичні та культурні контексти, наприклад, війни чи особисті втрати. Попри це, переклад є адекватним, оскільки зберігає основну ідею та не потребує додаткового пояснення для англомовної аудиторії.

У реченні «*Видно, алкооборона не поспішає, пацани насолоджуються новими можливостями. [101]*», що перекладено як «*Clearly, the opolchentsi, our dear dipso defence crew, were in no hurry to speed things up and were enjoying their new powers. [102]*», перекладач застосував комбінацію транслітерації та описового перекладу. Термін *ополченці* було залишено без змін, оскільки він вже є загальновідомим у міжнародному медійному контексті завдяки війні на сході України, а фраза *dipso defence crew* є спробою передати іронічний характер вислову. Лексема «алкооборона» в українській мові не є формальною, а скоріше народною іронією щодо некомпетентності або залежності від алкоголю певної групи. Вона вказує на деградацію та втрачену дисципліну. Перекладач вдало відтворив цей зміст через поєднання описового перекладу та іронічного забарвлення (*dipso*, що означає алкоголік). Хоча така передача і відходить від точного відтворення терміна, вона відповідає тональності тексту.

Лексема «бусік» є зменшувальною формою слова «бус», що вказує на невеликий транспортний засіб. У різних контекстах роману цей термін перекладено як *van* або *minibus*.

Перекладач у цьому випадку застосував генералізацію значення, використавши нейтральні терміни *van* або *minibus*. Лексема «бусік» в українському контексті має зменшувально-пестливий відтінок, вказуючи на

щось невелике і знайоме. Переклад, однак, не зберігає цього емоційного забарвлення. Можливо, це пов'язано з тим, що в англійській мові немає подібних зменшувальних форм для транспортних засобів, тому перекладач використав загальне слово, яке передає сутність, але втрачає емоційний відтінок. Цей приклад показує складність перекладу емоційно забарвлених слів.

Лексема «георгиевская» у реченні «*Для того, чтобы вас отличить от всех остальных сотрудников милиции, которые еще не перешли на сторону народа, прошу повязать георгиевскую ленточку на правый погон. [101]*» перекладається як «*In order to distinguish yourself from the other police officers, who have not yet sided with the people, I ask you to tie the St George's ribbon on your right epaulette. [102]*». У цьому випадку перекладач застосував культурний еквівалент через використання терміну *St George's ribbon*. «Георгиевская ленточка» в українському контексті символізує проросійські настрої і часто асоціюється з підтримкою сепаратистів або російської агресії. Переклад на *St George's ribbon* передає точне значення, але перекладач не зберіг важливий контекст, що ця лексема використовується в російськомовному сегменті тексту. Використання російської мови в оригіналі вказує на мову, якою говорять певні персонажі, однак у перекладі цей аспект зникає, що може вплинути на сприйняття культурної та соціальної динаміки тексту англомовами читачами.

Також варто звернути увагу на передачу імен. Лексема «Оксанка» у реченні «*3 Оксанкою ми не дружили. [101]*» перекладена як «*Oksana and I were not friends. [102]*». У цьому випадку перекладач застосував генералізацію значення, використавши ім'я *Oksana* без зменшувальної форми. В українській мові «Оксанка» має пестливий відтінок і може підкреслювати неформальність, близькість або певний емоційний зв'язок між героями. В англійській мові відсутні зменшувальні форми для імен, тому перекладач вирішив передати ім'я у звичній для англомовами читачів формі, що зберігає нейтральний відтінок. Проте втрата зменшувально-пестливого забарвлення призводить до втрати частини емоційного змісту оригіналу.

Отже, було виявлено різноманітні перекладацькі стратегії, використані для передачі культурно специфічних та емоційно насичених лексем у романі (див. Рис. 3.7).

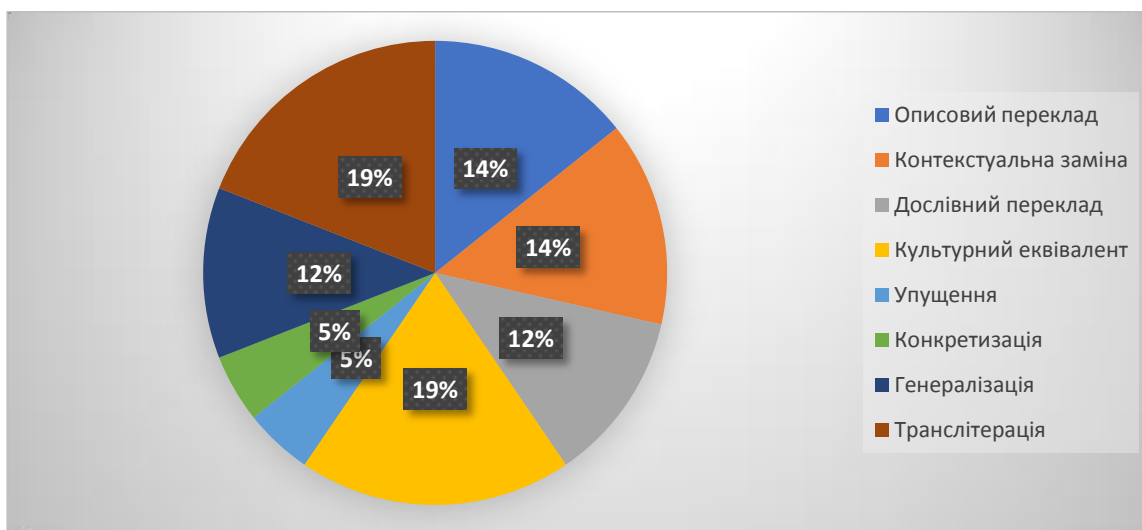

Рис. 3.7. Використання перекладацьких стратегій у перекладі роману «Доця»

Однією з основних стратегій став культурний еквівалент, який застосовувався у 19% випадків для передачі термінів, що мають важливе культурне значення в українському контексті, таких як «*георгиевская ленточка*». Це допомогло зберегти автентичність оригіналу та культурний колорит твору, хоч інколи і з втратами нюансів, пов'язаних з різницею в культурних реаліях між вихідною та цільовою аудиторією. Також активно використовувалися стратегії описового перекладу і контекстуальної заміни, що разом становили 28%. Ці підходи допомагали адаптувати лексеми з глибокими контекстуальними та культурними відтінками до англомовного читача, роблячи текст більш зрозумілим і доступним.

Інші важливі стратегії, такі як дослівний переклад (12%), генералізація (12%) та конкретизація (5%), дозволяли зберігати або адаптувати зміст залежно від вимог тексту. Транслітерація також застосовувалась у 19% випадків, що було особливо актуально для власних назв і термінів, що не мають прямих відповідників у англійській мові. Упущення, яке використовувалося лише у 5% випадків, дозволяло уникнути складних для перекладу елементів, що не мали вирішального значення для розуміння сюжету.

Висновки до розділу 3

Процес створення паралельного корпусу українських воєнних творів охоплював кілька ключових етапів, починаючи з підготовки текстів, сканування паперових версій та їхньої конвертації у формат, зручний для обробки. Зокрема, тексти обох романів – «Танго смерті» та «Доця» – було адаптовано для вирівнювання в програмі InterText, що забезпечило належний рівень точності при їх подальшому аналізі. Завантаження корпусу до Sketch Engine дозволило використати різні інструменти для лінгвістичного аналізу, зокрема функції Wordlist і Parallel Concordance, що допомогло виявити основні перекладацькі підходи.

Аналіз перекладу роману «Танго смерті» Юрія Винничука виявив значне використання дослівного перекладу, що забезпечило точність передачі історичних та культурних реалій, які є важливими для воєнного контексту. Водночас культурний еквівалент та генералізація значення використовувалися для адаптації складних або незнайомих понять для англомовної аудиторії, що підкреслює важливість балансу між точністю і доступністю.

Переклад роману «Доця» Тамари Горіха Зерня продемонстрував широке використання культурних еквівалентів та описового перекладу. Ці підходи дозволили точно передати культурні та соціальні особливості української дійсності, зокрема через такі реалії, як назви об'єктів, військові терміни, місцеві особливості, що потребували адаптації для міжнародної аудиторії. При цьому контекстуальні заміни дозволили уникнути буквральності, зберігши зміст і емоційну наповненість оригіналу.

Загалом, аналіз перекладів обох творів виявив різні підходи до передачі воєнних реалій і культурно специфічних елементів, що є важливим для збереження автентичності українського тексту, водночас забезпечуючи його зрозумілість для міжнародної аудиторії.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було досягнуто кілька важливих наукових результатів, що відповідають поставленим завданням:

1. Визначено теоретичні засади корпусної лінгвістики та її практичне застосування в перекладі, зокрема для створення корпусів воєнної літератури. Дослідження показало, що корпусна лінгвістика є важливим інструментом для вивчення особливостей мовлення та перекладу, адже дозволяє проводити глибинний аналіз великих обсягів текстових даних, виявляючи закономірності та специфічні риси перекладу. Корпусний підхід дозволив не лише класифікувати та систематизувати мовні одиниці, але й оцінити вплив культурних і мовних факторів на перекладацькі стратегії. Це дає можливість створювати більш адекватні та точні переклади, особливо у випадках з літературою воєнного жанру, де контекстуальні та культурні особливості відіграють ключову роль.
2. Здійснено глибокий аналіз видів і методів письмового перекладу, а також досліджено особливості перекладу художніх воєнних творів з англійської на українську мову. Аналіз показав, що специфіка воєнної тематики вимагає від перекладачів використання широкого спектра стратегій, включаючи культурну адаптацію, транслітерацію та контекстуальну заміну. Основна проблема полягає в передачі емоційної та культурної специфіки оригінальних текстів, що вимагає точного балансу між дослівним перекладом і адаптацією до цільової аудиторії. Водночас художні воєнні твори потребують особливого підходу, оскільки вони відображають як події, так і емоційний та культурний контекст, що потребує від перекладача чутливого підходу до лексичних та граматичних конструкцій.
3. Розроблено етапи створення паралельного корпусу українських воєнних творів. У процесі роботи було здійснено збирання та систематизацію текстів, а також їх переклад. Цей процес включав аналіз та зіставлення оригінальних українських текстів з англійськими перекладами, що дало

можливість побудувати паралельний корпус текстів для подальшого аналізу. Корпусні методи дозволили виявити специфіку перекладацьких рішень, зокрема частоту застосування певних перекладацьких стратегій, таких як дослівний переклад, генералізація, контекстуальна заміна та інші. Створений паралельний корпус є важливим ресурсом для подальших досліджень, оскільки дозволяє аналізувати великі обсяги тексту з погляду перекладу культурно значущих реалій.

4. Проаналізовано переклад роману «Танго смерті» Юрія Винничука, що дало можливість зауважити, що перекладач використовував різні стратегії для відтворення складних мовних та культурних елементів. Значний відсоток дослівного перекладу свідчить про прагнення зберегти структуру та зміст оригінального тексту, однак водночас це призводило до втрати певних культурних конотацій. Використання культурного еквівалента було доцільним у випадках, де прямий переклад був неможливим через відсутність аналогів у цільовій культурі. Окрім цього, генералізація і контекстуальна заміна допомогли зробити текст зрозумілішим для англomовної аудиторії, однак у деяких випадках це призводило до втрати специфіки оригіналу.
5. Досліджено підходи до перекладу роману «Доця» Тамари Горіха Зерня, що продемонстрували особливу важливість збереження культурних та стилістичних особливостей тексту. Перекладачеві вдалося успішно передати не лише сюжет, але й емоційне наповнення, соціокультурні реалії та атмосферу роману. Використання транслітерації та культурного еквівалента було ключовим для передачі термінів, що стосуються сучасного військового та політичного контексту. Описовий переклад та контекстуальна заміна використовувалися для пояснення специфічних культурних реалій, що дозволило зберегти їх значення для іноземної аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н., Усаченко І. Реалія як об'єкт досліджень вітчизняних та зарубіжних перекладознавців. *НЗ ТНПУ. Серія: Мовознавство*. 2017. 29 листоп. С. 4–9.
2. Александрова С. Роль використання корпусних технологій при перекладі науково-популярного тексту. 2023. С. 8–15. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/02dc5704-52b0-4994-bf8e-018eeefe44d17/content>.
3. Ананко Т. Р. Прагматична адаптація у перекладі художніх творів. *Наукові записки*. 2012. № 25. С. 3–4.
4. Андрієнко Т. П. Стратегії і тактики перекладу: когнітивно-дискурсивний аспект (на матеріалі художнього перекладу з англійської мови на українську та російську). Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 336 с.
5. Антонюк Г. Д., Балашова Т. В., Ткачів М. М. Способи відтворення синтаксичних конструкцій при перекладі з англійської мови на українську. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. 2023. № 19. С. 20–25.
6. Борзих О. О. Роль перекладу у процесі міжкультурного спілкування. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. 2014. № 3. С. 31–34.
7. Бурдейна О. Р. Етнокультурні дескриптори в художньому дискурсі. URL: http://www.rusnauka.com/NIEK_2006/Philologia/17526.doc.htm.
8. Войтко Г. Корпусна лінгвістика: історія формування і перспективи розвитку. *Теоретичні засади лінгвістичних досліджень*. 2014. № 5. С. 208–212.
9. Горда В. В., Пушик Н. В. Перекладацькі трансформації у відтворенні ономастичного простору авторського тексту. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. № 16. С. 166–171.
10. Горощенко Т. В. Міжкультурна комунікація в перекладі. Українська орієнталістика. 2008. № 2/3. С. 57–61.

11. Данкевич Т. Переклад авторських неологізмів в англійській мові. Мова і культура. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2014. Вип. 17, т. 3. С. 341–346.
12. Дем'янчук Ю. І. Різновиди корпусу текстів у процесі перекладу документів офіційно-ділового стилю. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. 2016. Т. 1, № 5. С. 104–107.
13. Демецька В. В. Переклад текстів культури: адаптація чи антиадаптація? Навчати вчитися перекладу. Суми, 2015. С. 23–27.
14. Демецька В. В. Теорія адаптації в перекладі : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.16 / В. В. Демецька— Київ, 2008.
15. Демецька, В.В. Адаптація як поняття перекладознавства й культурології. *Вісник Сумського державного університету*. 2007. С. 96–102.
16. Демська-Кульчицька О. Деякі аспекти корпусної лінгвістики. *Українська мова : наук.-теорет. журн.* 2005. № 1. С. 44–51.
17. Денисенко Н. В., Мілько Н. Є. Відтворення інверсії як перекладознавча проблема. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2015. № 5. С. 127–137.
18. Єнчева Г. Стратегії лінгвокультурної адаптації художнього тексту. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика*. 2014. С. 139–142.
19. Жуковська В. В. Вступ до корпусної лінгвістики. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 142 с.
20. Зорівчак Р. П. Генрі Лонгфелло українською мовою. *Всесвіт*. 1982. № 3. С. 148–149.
21. Зорівчак Р. П. Реалія в художньому мовленні: перекладознавчий аспект. Львів : Іноземна філологія, 1994. 232 с.
22. Каламбет Я. І., Одновол В. Я. Дублювання vs субтитрування в англomовному кінодискурсі (на матеріалі фільму “Загублена”). *Науковий журнал “Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. № 5. С. 245–250
23. Кальниченко О. А., Подміногін В. О. Переклад vs адаптація. *Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. 2004. № 636. С. 201–206

24. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
25. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську. Вінниця : Нова Книга, 2003. 605 с.
26. Коломієць Л. В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії). Київ : ВПЦ “Київський університет”, 2004. 522 с.
27. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова Книга, 2017. 448 с.
28. Красуля А. В., Кравченко В. В. Перекладацькі особливості локалізації англійськомовних відеоігор (на матеріалі серії ігор «Subnautica»). *Вісник Маріупольського державного університету*. 2021. № 25. С. 176–182.
29. Красуля А. В., Кримова А. В. Елімінування лінгво- та соціокультурної лакуарності в аудіовізуальному перекладі (на матеріалі британських серіалів). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 42. Т. 3. С. 55–58. URL: <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.17>.
30. Красуля А. В., Шишка Т. О. Лінгвостилістичні особливості жанру «chick-lit» і способи їх перекладу (на матеріалі роману Гелен Філдінг «Щоденник Бріджит Джонс»). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2020. № 4. Том 31 (70), Ч. 3. С. 34–39. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-3/07>.
31. Красуля А., Кравченко В. Специфіка перекладу квазіреалій у локалізації відеоігор. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства* : матеріали ІХ Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників, 15–16 квітня 2021 р. Суми : Сумський державний університет, 2021. С. 74–78.
32. Кундзіч О. Перекладацька мисль і перекладацький недомисел. *Вітчизна*. 1955. №1. С. 138–164.

33. Лукьянова Т. Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. 2011. № 973.
34. Ляшина А. Міжкультурна комунікація та фахова підготовка перекладачів. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика*. 2019. С. 351–355.
35. Матвеева С. А. Корпус паралельних текстів як інструмент перекладача. *Система і структура східнослов'янських мов*. 2016. № 10. С. 183–189
36. Миколаєнко М. Ю. Роль перекладу рекламних текстів у формуванні міжкультурної комунікації. *Theory and history of culture*. 2020. № 33. С. 177–186.
37. Мовчан Д., Лазуткіна Ю. Асоціативний метод на заняттях з іноземної мови. Матеріали IV Міжнародної інтернет-конференції “Modern achievements of science and technology” (9-10 червня, 2020), Швеція. С. 122–127.
38. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.
39. Ніколаєва Т. М. Перекладацькі стратегії в англо-українському просторі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2018. № 1. С. 110–115.
40. Ольховська Н. С. Специфіки тексту та стратегії перекладу. URL: <https://nimfilmdpu.mozello.com/vseukranska-nternet-konferencja>.
41. Павлик О. Прагматичні аспекти в перекладі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. С. 191–196
42. Погрібна, Т. А. Реалії як етнокультурні маркери в художньому тексті та їх переклад. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства, 10*, 276–281.
43. Попова О. В. Тактико-операційний конструкт у відтворенні змісту академічного дискурсу (на матеріалі англійської, китайської та української мов). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2019. № 28. С. 149–164.

44. Радчук В. Протей чи Янус? (Про різновиди перекладу). Ірпінь, 27–29 жовт. 2003 р. Ірпінь, 2004. С. 255–267.
45. Селіванова О. О. Корпусна лінгвістика. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля–К, 2008. 712 с.
46. Слюсар А. С., Сітко А. В. Вплив актуального членування речення на переклад. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/27712/1/Стаття.PDF>.
47. Сопилюк Н. М. Системні розбіжності між мовами як чинник застосування лінгвокультурної адаптації у міжкультурній комунікації. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 14. С. 126–131.
48. Тарасенко Р. П. Особливості перекладу науково-технічних текстів. *Перекладацькі інновації*: Матеріали VIII всеукр. студент. науково-практ. конф., м. Суми, 15–16 берез. 2018 р. Суми, 2018. С. 108–110.
49. Таценко Н. В. Методи корпусної лінгвістики в підготовці фахівців-філологів. *Scientific and pedagogic internship “Organization of educational process in the field of philological sciences in Ukraine and EU countries”*, 24 серп. – 2 жовт. 2020 р. Venice, 2020. С. 177–181.
50. Фролова І. Є., Омецинська О. В. Специфіка художнього дискурсу та його аспектів. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Іноземна філологія*. 2018. № 87. С. 52–61.
51. Baker M. Corpora in translation studies. An overview and some suggestions for future research. *Turgel*. 1995. P. 223–243
52. Baker M. Corpus linguistics and translation studies. Implications and applications. 1993. P. 233–250.
53. Baker M. In other Words: a coursebook on translation. New York : Routledge, 1996. Vol. 3. 317 p.
54. Baranova S.V., Shevchenko V. Preserving Author’s Style in Rendering Comparative Constructions in Dan Brown’s Novels «Inferno» and «The Lost Symbol». *Філологічні трактати*. 2017. Т.9, № 1. С. 7–13.

55. Bastin G. L. *Adaptation* / G. L. Bastin // *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. – London and New York : Routledge, 1998. – P. 5–8.
56. Bell R. T. *Translation and translating: theory and practice*. London : Longman Group, 1991. 161 p.
57. Biber D., Conrad S., Reppen R. *Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.\
58. Blažytė D., Liubinienė V. Culture-specific items (CSI) and their translation strategies in Martin Lindstrom's Brand sense. *Research journal studies about language*. 2016. Vol. 29, no. 2824. P. 42–57.
59. Brasienė B. *Literary translation of culture-specific items in Lithuanian translation of Orwell's Down and Out in Paris and London*. Lithuania : Vytautas Magnus University, 2013.
60. Catford J. C. *A linguistic theory of translation*. London: Oxford University Press. 1965.
61. Cohen A. D. On Taking Tests: What the Students Report. *Language Testing*. 1984. № 11. P. 70–81.
62. Gambier Y. *Stratégies et tactiques en traduction et interpretation. Efforts and Models in Interpreting and Translation Research: A tribute to Daniel Gile*. Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins Publishing Co., 2009. P. 63–82.
63. Ghazala H. *Translating Culture: A Textbook*. Jeddah : Konooz Al-Marifa, 2015.
64. Goldberg A. E. *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago and London : The University of Chicago Press, 1995.
65. Goodman K. S. Analysis of oral reading miscues: Applied psycholinguistics. *Reading Research Quarterly*. 1969.
66. Hallebeek J. English parallel corpora and applications. *Cuadernos de filología Inglesa*. 2000. Vol. 9, no. 1. P. 111–123.
67. Hatim B., Mason I. *Discourse and the translator*. London and New York : Longman, 1990.

68. Kobyakova I., Mishchenko A. Grammatical Aspects of Translation. *Філологічні трактати*. 2018. Т. 10, № 2. С. 60–66.
69. Krings H. P. Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French (L2), in Juliane House and Shoshana Blum-Kulka (eds.), *Interlingual and intercultural communication discourse and cognition in translation and second language acquisition studies*, Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1986. 263-276.
70. Kujamäki P. 2000. The German translations of the seven brothers and the German reception of the novel – two different worlds?, in Outi Paloposki, and Henna Makkonen-Craig (eds.), *Translation literature and its criticism*, Helsinki: Yliopistopaino, P. 199-227.
71. Kutz W. On the resolution of the zero equivalence of Russian-language real names in German in Otto Kade (ed.), *Translation-scientific contributions Problems of the translation-scientific text comparison*. Leipzig: Publisher Encyclopedia Leipzig, 2013.
72. Landers C. *Literary Translation: A Practical Guide*. Clevedon : Multilingual Matters, 2001.
73. Leech G. Corpora and theories of linguistic performance. *Directions in corpus linguistics: proceedings of Nobel Symposium 82*. Berlin : Mouton de Gruyter, 1992. P. 105–122.
74. Leppihalme R. Translation strategies for realia, in Pirjo Kukkonen and Ritva Hartama-Heinonen (eds.), *Mission, vision, strategies and values a celebration of translator training and translation studies in Kouvola*, Helsinki: Helsinki University Press, 2001. 139–148 p.
75. Lommel, A. and Ray, R., 2007. *The Globalization Industry Primer*. Switzerland : LISA.
76. Lörscher W. *Translation performances, translation process, and translation strategies a psycholinguistic investigation*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1991.

77. Mailhac J. P. Formulating Strategies for the Translator [Electronic resource] / J. P. Mailhac // Translation Journal. – 2007. – Vol. 11, no. 2. – Mode of access: <https://translationjournal.net/journal/40strategies.htm>.
78. Markstein, E. Realia, in Mary Snell-Hornby, Hans G. Hönl, Paul Kussman and Peter A. Scmitt (eds.), Handbuch Translation. Tübingen : Stauffenburg, 1999.
79. McEnery T., Wilson A. Corpus linguistics: an introduction. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2001. 235 p.
80. Meyer Ch. F. English Corpus Linguistics. An Introduction. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 168 p.
81. Molina L., & Albir A. H. Translation techniques revisited : a dynamic and functionalist approach lucía molina and amparo hurtado albir, 2002. 498–512.
82. Munday J. Introducing translation studies: theories and applications (4th ed.). London and New York : Routledge, 2016.
83. Nedergaard-Larsen B. Cultural factors in subtitling, Perspectives: Studies in Translatology, 1993. №2. P. 207-242.
84. Newmark P. A Textbook of Translation. Pearson Education Limited Eighth impression, 2003. 294 p.
85. Nord C. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Amsterdam : Rodopi, 1997.
86. Oittinen R. A picture book in the translator's hand. Helsinki: Children's Center, 2004.
87. Pedersen J. How is culture rendered in subtitles?. *Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings*. 2005. P. 1–18.
88. Pujiyanti U., Zuliani F. R. *Cross cultural understanding: a handbook to understand others' cultures*. Yogyakarta : CV. Hidayah, 2014.
89. Rahmatillah K. Translation errors in the process of translation. *Journal of English and Education*. 2013. Vol. 7, No. 1. P. 14–24.

90. Schniied J., Schaftler H. Approaching translationese through parallel and translation corpora. *Percy*. 1996. No. 11. P. 41–56.
91. Schulte R., Biguenet J. Theories of Translation: An anthology of essays from Dryden to Derrida, 1992.
92. Seguinot C. Interpreting errors in translation. *Meta*. 1990. No. 35. P. 68.
93. Sinclair J. Corpus, Concordance, Collocation. Oxford : Oxford University Press, 1991.
94. Snell-Hornby M. Translation Studies: An Integrated Approach. Amsterdam, 1995.
95. Sumarni, L. Translation: from theory to practice. Yogyakarta : SanataDharma University Press, 2016.
96. Teubert W. Linguistique de corpus: un alternative. *Critical Discourse Analysis*. 2009. Vol. 27. P. 130–152.
97. Tognini-Bonelli E. Corpus Linguistics at Work. Studies in Corpus Linguistics. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2001. 244 p.
98. Venuti L. Strategies of translation. Routledge encyclopedia of translation studies / L. Venuti. – London : Routledge, 1998. – P. 240–244
99. Venuti L. The Translator's Invisibility A History of Translation. London : Routledge, 2008. 336 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

100. Винничук Ю. Танго смерті. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2022. 432 с. Vinnichuk Y. Tango of Death. URL: <https://booklion.lviv.ua/en/tango-smerti/?srsltid=AfmBOoqJczSfx5OLptOvE1inApGrYgqOWZD1y5vHiNGQ1bvOcqIaxF6Q>.
101. Горіх Зерня Т. <https://librarius.pro/book/dotsia>.
URL: <https://librarius.pro/book/dotsia>.
102. Duda T. Docia.
URL: <https://www.goodreads.com/book/show/52942358>.

103. Inter Text. URL: <https://wanthalf.saga.cz/intertext>.

104. Sketch Engine. URL: <https://app.sketchengine.eu/>.

Додаток А

Зовнішній вигляд створених корпусів

PARALLEL CONCORDANCE Docia_Ukrainian

CQL <S/> • 2,458
74,313.7 per million tokens • 7.4%

Docia_ English

#1300	<S> - У Донецьку, у баби. </S>	<S> "In Donetsk, with your grandmother." </S>
#1307	<S> Отак на сімнадцятому році життя я дізналася, що в мене є баба. </S>	<S> That was how, at the age of seventeen, I found out that I have a grandmother. </S>
#1321	<S> Про існування Донецька я знала з газет. </S>	<S> I already knew about Donetsk from the newspapers. </S>
#1329	<S> Якщо ти ніколи не їздила залізницею, то фірмовий потяг "Донбас" – не найкращий вибір, щоб почати знайомство із цим видом транспорту. </S>	<S> If you've never gone by train in Ukraine, then Donbas trains are not the best way to get acquainted with this mode of transport. </S>
#1355	<S> Але варіантів у мене не було, і вже за два дні я стояла на пероні, притискаючи до грудей пакет із одягом, валізу книжок та клітку з двома кролями ангорської породи. </S>	<S> I, however, had no choice, and two days later was standing on the platform, clutching a bag of clothes to my chest, a suitcase full of books, and a cage with two Angora rabbits. </S>
#1389	<S> Кролів у останній момент принесла сусідка. </S>	<S> A neighbour had brought the rabbits over at the last minute. </S>
#1396	<S> Кріль не кинь, тварина тиха й сумирна. </S>	<S> The rabbit is a rather timorous beastie - it wasn't like I had a wild stallion on my hands. </S>
#1405	<S> Я влаштувала клітку на багажній полиці, за матрацами, і забула за них. </S>	<S> I arranged the cage on a luggage rack behind some mattresses, and swiftly forgot about them. </S>
#1420	<S> Тим більше, мені було про що подумати. </S>	<S> Besides, there was much for me to think about. </S>

Rows per page: 10 81-90 of 2,458 9 / 246

Рис. 4.1 Паралельний корпус тексту твору Тамари Горіха Зерня «Доця» і його перекладу

PARALLEL CONCORDANCE tango_of_death_Ukrainian

CQL <S/> • 1,009
14,429.75 per million tokens • 1.4%

tango_of_death_ English

doc#0	<S> - "MARTINUS ANCZEWSKI SECRETARIUS REGIS MEDICINAE DOCTOR CONSUL LEOPOUENSIS". </S>	<S> "MARTINUS ANCZEWSKI SECRETARIUS REGIS MEDICINE DOCTOR CONSUL LEOPOLIENSIS." </S>
doc#0	<S> Себто "Мартин Анчевський, секретар короля, доктор медицини, львівський райця". </S>	<S> That is "Martyn Anchevsky, secretary of the king, doctor of medicine, Lviv counselor." </S>
doc#0	<S> - Але тут нема цифр. </S>	<S> "But there are no numbers here." </S>
doc#0	<S> - Поміляється, є. </S>	<S> "You're mistaken, there are." </S>
doc#0	<S> Ці літери – водночас і римські цифри. </S>	<S> These letters are also Roman numerals. </S>
doc#0	<S> С – 100, L – 50, D – 500, M – 1000. </S>	<S> C-100, L-50, D 500, M-1000. </S>
doc#0	<S> У верхньому ряду маємо номер стелажа: </S>	<S> In the top row we have the stack number: </S>
doc#0	<S> М – 1000, у нижньому – номер полиці. </S>	<S> M-1000, at the bottom-the number of a shelf. </S>
doc#0	<S> Оскільки соті полиці у нас нема, а є п'ятдесят, то й маємо: 1000 і 50 </S>	<S> Since we don't have a 100 stack, but rather a 50, so we have 1000 and 50. </S>

Rows per page: 10 1-10 of 1,009 1 / 101

Рис. 4.2 Паралельний корпус тексту твору Юрія Винничука «Танго смерті» і його перекладу

Додаток Б

Посилання на створені паралельні корпуси українських воєнних творів та їх перекладів

1. Посилання на корпус твору Тамари Горіха Зерня «Доця» - <https://ske.li/32u>.
2. Посилання на корпус твору Юрія Винничука «Танго смерті» - <https://ske.li/4il>.

АНОТАЦІЯ

Лесик Б.О. Створення паралельного корпусу українських воєнних творів та аналіз їх перекладів. — Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису. Робота на здобуття наукового ступеня магістра за спеціальністю 035.10 «Філологія» (Прикладна лінгвістика). — Волинський національний університет імені Лесі Українки. — Луцьк, 2024.

Дослідження магістерської роботи полягає у створенні паралельного корпусу українських воєнних творів та детальному аналізі особливостей їх перекладу англійською з метою визначення ефективних методів та підходів до перекладу, що забезпечують збереження змістовних, стилістичних і культурних аспектів текстів.

У результаті проведеного дослідження було визначено теоретичні засади корпусної лінгвістики та її практичне застосування в перекладі, зокрема для створення корпусів воєнної літератури. Здійснено глибокий аналіз видів і методів письмового перекладу, а також досліджено особливості перекладу художніх воєнних творів з англійської на українську мову.

Розроблено етапи створення паралельного корпусу українських воєнних творів. У процесі роботи було здійснено збирання та систематизацію текстів, а також їх переклад. Проаналізовано переклад роману «Танго смерті» Юрія Винничука, що дало можливість зауважити, що перекладач використовував різні стратегії для відтворення складних мовних та культурних елементів.

Досліджено підходи до перекладу роману «Доця» Тамари Горіха Зерня, що продемонстрували особливу важливість збереження культурних та стилістичних особливостей тексту.

Ключові слова: корпусна лінгвістика, переклад, аналіз, стилістична особливість, перекладознавство.

SUMMARY

Lesyk B.O. Creation of a parallel corpus of Ukrainian military works and analysis of their translations. — Qualification research paper on manuscript rights. Master's thesis for qualification (master's) work in specialty 035.10 "Philology" (Applied Linguistics). — Lesya Ukrainka Volyn National University. — Lutsk, 2024.

The purpose of the master's thesis is to create a parallel corpus of Ukrainian military works and to analyse in detail the peculiarities of their translation into English to identify effective methods and approaches to the translation that ensure the preservation of the semantic, stylistic and cultural aspects of the texts.

The study has identified the theoretical foundations of corpus linguistics and its practical application in translation, in particular for the creation of corpora of military literature. An in-depth analysis of the types and methods of translation was carried out, as well as the peculiarities of translating military fiction from English into Ukrainian.

The stages of creating a parallel corpus of Ukrainian military literature were developed. In the course of the work, the texts were collected and systematised, as well as translated. The translation of the novel "Tango of Death" by Yuriy Vynnychuk is analysed, which made it possible to note that the translator used different strategies to reproduce complex linguistic and cultural elements.

The approaches to the translation of the novel "Daughter" by Tamara Duda are studied, which demonstrate the particular importance of preserving the cultural and stylistic features of the text.

Keywords: corpus linguistics, translation, analysis, stylistic feature, translation studies.

ZUSAMMENFASSUNGEN

Lesyk B.O. Erstellung eines parallelen Korpus von ukrainischen militärischen Werken und Analyse ihrer Übersetzungen. — Qualifikationsforschungsarbeit über die Rechte eines Manuskripts. Arbeit für den Master-Abschluss im Fachgebiet 035.10 „Philologie“ (Angewandte Linguistik). — Lesya Ukrainka Volyn National University. — Lutsk, 2024.

Das Ziel der Masterarbeit ist es, einen parallelen Korpus von ukrainischen militärischen Werken zu erstellen und die Besonderheiten ihrer Übersetzung ins Englische im Detail zu analysieren, um effektive Methoden und Ansätze für die Übersetzung zu identifizieren, die die Erhaltung der semantischen, stilistischen und kulturellen Aspekte der Texte gewährleisten.

Die Studie hat die theoretischen Grundlagen der Korpuslinguistik und ihre praktische Anwendung in der Übersetzung, insbesondere bei der Erstellung von Korpora militärischer Literatur, aufgezeigt. Es wurde eine eingehende Analyse der Übersetzungsarten und -methoden sowie der Besonderheiten der Übersetzung von Militärliteratur aus dem Englischen ins Ukrainische durchgeführt.

Es wurden die Etappen der Erstellung eines Parallelkorpus der ukrainischen Militärliteratur entwickelt. Im Verlauf der Arbeit wurden die Texte gesammelt, systematisiert und übersetzt. Die Übersetzung des Romans „Tango des Todes“ von Jurij Wynnytschuk wird analysiert, wobei festgestellt werden konnte, dass der Übersetzer verschiedene Strategien zur Wiedergabe komplexer sprachlicher und kultureller Elemente verwendete.

Es werden die Ansätze für die Übersetzung des Romans „Die Tochter“ von Tamara Duda untersucht, die zeigen, dass es besonders wichtig ist, die kulturellen und stilistischen Merkmale des Textes zu erhalten.

Schlüsselwörter: Korpuslinguistik, Übersetzung, Analyse, stilistisches Merkmal, Übersetzungsstudien.